

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Ε' ΤΕΥΧΟΣ 81^ο ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2025

Το **Εghροκάμπι**
Περίοδος Α΄ 1966-1977

Η **ΦΑΡΙΣ**
Περίοδος Β΄ 1979-1981
Περίοδος Γ΄ 1992-2001
Περίοδος Δ΄ 2002-2024
Περίοδος Ε΄ 2025-

ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΦΑΡΙΔΟΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΕΡΑΣΙΝΟΣ Α.ΜΗ.Κ.Ε.». ΕΔΡΑ: ΞΗΡΟΚΑΜΠΙ, Α.Φ.Μ: 996871802, Δ.Ο.Υ: ΣΠΑΡΤΗΣ
Συντακτική επιτροπή: Θεοφάνης Γ. Καλιάνης, Δημήτριος Θ. Κατσουλάκος, Ηλίας Π. Κομνηνός, Γεώργιος Ι. Κονίδης
Επιμελητής έκδοσης: Δημήτριος Θ. Κατσουλάκος, Συρακουσών 101, Αθήνα, τηλ. 6944 791 813
Όλα τα τεύχη / φύλλα έχουν αναρτηθεί ψηφιοποιημένα στους διαδικτυακούς τόπους:

<http://efaris.gr> και <http://micro-kosmos.uoa.gr> (→ η Φάρις)

Τα άρθρα προς δημοσίευση να αποστέλλονται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: dthkats@gmail.com

ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ: ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΚΑΤΟΧΟΣ: ΑΣΤΙΚΗ ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΞΗΡΟΚΑΜΠΙΟΥ ΔΗΜΟΥ
ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ «ΕΡΑΣΙΝΟΣ Α.ΜΗ.Κ.Ε.»
IBAN: GR26 0172 1470 0051 4711 1640 831
SWIFT-BIC: PIRBGRAA (για κατοίκους εξωτερικού)

Περιεχόμενα:

Παναγιώτη Κ. Κούρταλη, Ασβεστοκάμινα και χοριγκόγυβες	3
Παναγιώτας (Πίτσας) Στ. Κατσουλάκου, Το λιτριβειό της οικογένειας Κατσουλάκου στα Κατσουλαίικα.....	7
Παναγιώτη Γ. Ρηγάκου, Υπαίθρια «σανατόρια» στη Γόλα και στους Πενταλούς	8
Παναγιώτη Δ. Χριστοφιλάκου, Το παγωτό του μπαρμπα-Νικήτα.....	10
Ιωάννη Γ. Παρηγόρη, Χωρύγγι.....	10
Εκ της Φάριδος, Μικρά φράγματα καθυστέρησης του νερού από τον Ταύγετο Ανοιχτή Επιστολή / Έκκληση.....	11
Κωνσταντίνου Π. Παπαδάκου, 35η Σπαρτακιάδα 2024: Αθήνα - Σπάρτη - Ξηροκάμπι.....	14
Χρήστου Π. Καψάλη, Οι Γορανίτες και ο Ιμπραήμ - Μια άγνωστη πτυχή του Αγώνα της Παλιγγενεσίας.....	15
Ιωάννη Π. Κονίδη, Τουρκικές λέξεις στη γλώσσα μας.....	17
Παναγιώτη Η. Κομνηνού Κουμουστά: Humus + στα (Μία άλλη εκδοχή).....	19
Παναγιώτη Γ. Λαμπρινού, Ο καιρός στα χωριά μας.....	22
Άννας Ιππιώτου - Μαστακούρη, Η μόδα στο σχολείο.....	23
Συνδρομές.....	24
Ευστρατίου Χ. Καπότη, Τα επαναληπτικά όπλα Stergian του 1910-1916.....	25
Τάσου Κ. Φραγκή, Στιγμές απ' το παζάρι της Παρασκευής και ο μπαρμπα-Πανάγος (δεύτερο μέρος).....	27
Αωνύμου, Το γιοφύρι του Ξεροκαμπιού.....	28
Αγοραίου, Ι. Π. Κ., Της αγοράς.....	29
Ευγενίας Σ. Σακελλαριάδη - Αναστασίας Σ. Σακελλαριάδη, Σπύρος Δ. Σακελλαριάδης (1936-2024)	30
Βιβής Ξ. Κωτσιοτοπούλου, Τα νέα μας	32

Εξώφυλλο: Η ανατολική πλευρά του κεντρικού Ταύγετου χιονισμένη,
όπως θέλουμε να τη βλέπουμε κάθε χρόνο (...)

Παναγιώτη Κ. Κούρταλη
Ασβεστοκάμινα και χοριγκόγυβες¹

«Του φτωχού σπιτιού η προίκα είναι οι ασπρισμένοι τοίχοι», λέει μία λαϊκή παροιμία και είναι απόλυτα εύστοχη, αν σκεφτούμε, ότι στις αγροτοκτηνοτροφικές κοινωνίες των χωριών μας, που, κατά το παρελθόν, τα πολυτελή μέσα καλλωπισμού εξέλιπαν εντελώς, ο ασβέστης, το ασβέστι ή χορίγκι, όπως αλλιώς το έλεγαν, αποτελούσε επί πολλά χρόνια την ένδειξη της αρχοντιάς και την απόδειξη της νοικοκυροσύνης και της απόλυτης καθαριότητας μιας οικογένειας.

Ταυτόχρονα ο ασβέστης μαζί με το θειάφι ήταν τα μοναδικά προϊόντα που διέθεταν οι απλοί άνθρωποι για την συστηματική απολύμανση χώρων, όπως αυλές, πεζούλια, μάντρες, αυλάκια, ορνιθώνες, κουζίνες, αποχωρητήρια, εγκαταστάσεις σταυλισμού ζώων κ.τ.λ. σε εποχές, όπου επικίνδυνες μεταδοτικές ασθένειες, όπως ο τύφος, η φυματίωση, ο εχινόκοκκος, ο αιμορραγικός πυρετός κ.ά., αποδεκάτιζαν ανθρώπους και ζώα.

Ο ασβέστης, βέβαια, χρησιμοποιούνταν, όπως και σήμερα, πρωτίστως στην οικοδομική για τα χτισίματα των τοίχων με πέτρες, πλίθ(ρ)ες, τούβλα και τσιμεντόλιθους, για τα επιχρίσματα (σοφατίσματα) των χτισμένων επιφανειών, αλλά και για τα βαψίματα του περιγύρου, των προσόψεων και των δωματίων των σπιτιών με τα λεγόμενα «υδροχρώματα».

Εικ. 1 Άσπρισμα τοίχου με «μπαντανόβουρτσα» και λευκό υδρόχρωμα, δηλαδή «σβησμένο» ασβέστη σε πολτό, αραιωμένο σε χαρανί² με νερό

¹ Το κείμενο που ακολουθεί στηρίζεται σε διηγήσεις των αείμνηστων παππούδων μου Νίκωνος Δ. Δημητρακόπουλου, Γεωργίου Κ. Κούρταλη και της γιαγιάς μου Μαριγώς Ν. Δημητρακοπούλου, το γένος Ευστρατίου Ορφανάκου, κατοίκων Ξηροκαμπίου, που ως νεαρός μαθητής κατέγραψα σ' ένα σχολικό τετράδιο τον Απρίλιο του 1987. Βλ. σχετικά και Η Φάρις 51 (2010) 5-7.

² Χάλκινο καζάνι.

Υδροχρώματα λέγονταν οι βαφές που χρησιμοποιούνταν αντί των σημερινών πλαστικών χρωμάτων και παράγονταν είτε από την αραιώση του σβησμένου ασβέστη με νερό για τα απλά ασπρίσματα σε τοίχους, αυλές, μάντρες, πεζούλια κ.τ.λ. είτε από την αραιώση του σβησμένου ασβέστη με νερό και την προσθήκη ειδικών χρωμάτων σε σκόνες, που λέγονταν «ώχρες» για τη δημιουργία διαφόρων αποχρώσεων στο βάψιμο των τοίχων και των δωματίων.

Τη βάση, φυσικά, για όλα αυτά αποτελούσε το λεγόμενο «άσβηστο ασβέστι», δηλαδή ο ασβέστης σε σκόνη που παραγόταν από τους ασβεστοποιούς την άνοιξη σε ειδικά υπαίθρια καμίνια, που λέγονταν ασβεστοκάμια. Ως καύσιμη ύλη στα ασβεστοκάμια χρησιμοποιούνταν κυρίως κομμένα ξύλα από ελιές και βελανιδιές που λέγονταν «κουτούκια», και δεμάτια από σπα(ρ)λάθια, πουρνάρια και λιόκλαδα, που υπήρχαν άφθονα στους λόγγους και τα χωράφια ειδικά μετά την περίοδο του κλαδέματος. Τα ασβεστοκάμια κατασκευάζονταν οπωσδήποτε σε περιοχές που βρίσκονταν κοντά στις δύο απαραίτητες για την παραγωγή του ασβέστη πρώτες ύλες: τις ασβεστόπετρες και την καύσιμη ύλη.

Οι ασβεστοποιοί, αφού επέλεξαν την κατάλληλη τοποθεσία, άνοιγαν έναν μεγάλο λάκκο κι έχτιζαν τα τοιχώματά του με ασβεστόπετρες σε επάλληλα διαζώματα, ώστε το καμίνι να πάρει τη μορφή ενός θόλου με άνοιγμα στο κάτω μέρος του για την τροφοδοσία με την καύσιμη ύλη. Τα κάτω διαζώματα του καμινιού χτίζονταν με «ποταμόπετρες», ενώ τα πάνω με «μαρμαρόπετρες» και λάσπη. Τις ποταμόπετρες¹ τις έβγαζαν από τις κοίτες των χειμάρρων της περιοχής μας (π.χ. Ρασίνα, Κολοπάνα), ενώ τις μαρμαρόπετρες² από τα κοντινά νταμάρια με τη βοήθεια καλεμιού και σφυριού, λοστού ή βαριοπούλας (π.χ. το νταμάρι του Κομνηνού, πάνω από τη δεξαμενή του Ξηροκαμπίου). Τα περισσότερα καμίνια στην περιοχή μας χτίζονταν δίπλα από τον χείμαρρο της Κολοπάνας εξ ου και το όνομα Καμίνια του χωριού, αλλά και δίπλα από τον χείμαρρο της Ρασίνας στο Ξηροκάμπι κάτω από την δασώδη περιοχή της Μπαρμπανίτσας, π.χ. το ασβεστοκάμινο του Φεγγαρά.

Η θερμοκρασία που αναπτυσσόταν από την καύσιμη ύλη στο θόλο του καμινιού και έφτανε μέχρι και τους 2000 βαθμούς Κελσίου μετέτρεπε σχεδόν όλες τις χτισμένες πέτρες σε ασβέστη. Η φωτιά σ' ένα ασβεστοκάμινο ξεκινούσε κατά κανόνα τα ξημερώματα και η καύση έπρεπε να είναι συνεχής, τουλάχιστον επί ένα ή δύο εικοσιτετράωρα, αν χρειαζόταν και παραπάνω, ώστε λόγω της υψηλής θερμοκρασίας να ασβεστοποιηθούν πλήρως οι περισσότερες πέτρες. Μετά την καύση χρειαζόταν ακόμα μία ημέρα για να κρυώσει το καμίνι. Στη συνέχεια οι εργάτες, που παρακολουθούσαν με βάρδιες την καύση και τροφοδοτούσαν ανελλιπώς τη φωτιά, έμπαιναν με προσοχή μέσα, καθάριζαν τον ασβέστη από τα

---

¹ Ασβεστολιθικές λευκές πέτρες.

² Ασβεστολιθικές γκριζες πέτρες.

υπολείμματα της καύσιμης ύλης και της πέτρας και τον συσκέυαζαν σε λινάτσες¹, που συνήθως χωρούσαν ένα καντάρι, δηλαδή 44 οκάδες ασβέστη.

Εικ. 2 Υπαίθριο παραδοσιακό ασβεστοκάμινο

Από το οικογενειακό κατάστιχο εξόδων της οικογένειας του Βασιλείου Σ. Χριστόπουλου πληροφορούμαστε ότι το έτος 1900 «χορίγκι από Γιώργινα Δογαντζού καντάρια δέκα», δηλαδή 440 οκάδες άσβηστο ασβέστι (σε σκόνη) κόστισε στην οικογένεια «δρχ. 22,00²» ήτοι, αν κάνουμε προσεκτικά τη σχετική διαίρεση, αγοράστηκε επί 5 λεπτά η οκά³.

Ο ασβέστης έφτανε στα σπίτια ή στο χώρο ανέγερσης μιας οικοδομής στα λινατσένιασακκιά των 44 οκάδων, που αναφέραμε, με ζώα (γαϊδουράκια, άλογα, μουλάρια), ιππήλατα κάρρα ή φορτηγά. Στις νεοανεγειρόμενες οικοδομές μαζί με τα θεμέλια και τον βόθρο του σπιτιού άνοιγαν κι έναν μεγάλο λάκκο στην αυλή που λεγόταν χοριγκόγουβα. Στην χοριγκόγουβα άδειαζαν τη σκόνη με τον άσβηστο ασβέστη και τη γέμιζαν μέχρι πάνω με νερό για να «σβήσει» και να μετατραπεί σε πολτό. Η διαδικασία ήταν πολύ επικίνδυνη γιατί, όταν η σκόνη ερχόταν σε επαφή με το νερό σιγά – σιγά άφριζε, έβγαζε έντονους καπνούς και μπορούσε να προκαλέσει θανάσιμα εγκαύματα σε όποιον την ακουμπούσε ή την εισέπνεε. Γι' αυτό περιέφρασαν τις χοριγκόγουβες με αγκαθωτό σύρμα και απαγόρευαν στα παιδιά και τους ηλικιωμένους να πλησιάζουν λόγω του θανάσιμου

¹ Μεγάλα τρίχινα σακιά, πλεγμένα από ίνες λιναριού.

² Βλ. Βασιλείου Η. Χριστόπουλου, «Τα έξοδα μιας οικογένειας στην αρχή του αιώνα μας», Η Φάρις 17 (1997) 5.

³ Η οκά (τουρκικά okka) ήταν μονάδα μέτρησης της μάζας που χρησιμοποιούνταν στην πατρίδα μας έως και το έτος 1958, οπότε και αντικαταστάθηκε από το κιλό. Μία οκά είχε 400 δράμια και ισοδυναμούσε με 1282 γραμμάρια, ενώ ένα καντάρι είχε 44 οκάδες, δηλαδή ισοδυναμούσε με 56,4 σημερινά κιλά.

κινδύνου να παραπατήσουν και να πέσουν μέσα. Στο απελπισμένο τετράστιχο του ερωτοχτυπημένου νέου που ακολουθεί διακρίνουμε ξεκάθαρα αυτόν τον κίνδυνο :

Μεγάλη χοριγκόγουβα
θ' ανοίξω στην αυλή σου
να πέσω μέσα να καώ
να σβήσω απ' τη ζωή σου.

Με σβησμένο ασβέστη, θειικό χαλκό και νερό οι αγρότες παρασκεύαζαν επίσης τον βορδιγάλειο πολτό, ένα μυκητοκτόνο φυτοφάρμακο, με το οποίο έκαναν ψεκασμούς για να καταπολεμήσουν τον περονόσπορο στα αμπέλια, τις πατάτες και άλλα φυτά, τη σκωρίαση και την ανθράκωση στις φυρुकιές και τις αχλαδιές, την κομμίωση στις πορτοκαλιές και το κυκλοκόνιο στις ελιές.

Στα χωριά μας ήταν καθιερωμένη και ευτυχώς έχει παραμείνει ως τις μέρες μας η παραδοσιακή συνήθεια τις μέρες της Μεγάλης Εβδομάδας να καθαρίζονται και να ασβεστώνονται οι προαύλαιοι χώροι των σπιτιών και των ιερών ναών ενόψει της μεγάλης εορτής του Πάσχα. Οι νοικοκυρές φρόντιζαν να γράφουν με ασβέστη στο έδαφος φράσεις με τις συνήθειες ευχές των ημερών (ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ, ΚΑΛΟ ΠΑΣΧΑ, ΧΑΡΟΥΜΕΝΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ) και να ζωγραφίζουν σχήματα που εικονίζουν λευκές λαμπάδες και πασχαλινά αβγά. Από το έθιμο του πασχαλινού ασβεστώματος εξαιρούνταν οι οικογένειες με πρόσφατο πένθος, αφού κατά την παροιμία: «χωρίς ασβέστη στην αυλή θλιμμένη είναι η Λαμπρή».

Σήμερα, λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας, τα υπαίθρια ασβεστοκάμινα, οι παραδοσιακοί ασβεστοποιοί και οι χοριγκόγουβες δεν υφίστανται πλέον. Ο ασβέστης παράγεται μαζικά και διατίθεται στην αγορά από ειδικευμένες βιομηχανίες και στις δύο παραδοσιακές του μορφές, δηλαδή: α) σε σκόνη, που χρησιμοποιείται στις καλλιέργειες ως βελτιωτικό του εδάφους και είναι συνήθως συσκευασμένος σε νάιλον σακούλες και β) σε πολτό, που χρησιμοποιείται ως οικοδομικό υλικό και είναι συνήθως συσκευασμένος σε διάφανα νάιλον τσουβάλια με ειδικές λαβές, ώστε, λόγω της καυστικότητάς του, να αποφεύγεται να χύνεται και να έρχεται σε επαφή με το ανθρώπινο δέρμα.

Εικ. 3 «Ασβηστος» ασβέστης σε σκόνη χύμα (αριστερά) και «σβησμένος» ασβέστης σε πολτό, συσκευασμένος σε νάιλον τσουβάλια (δεξιά)

Παναγιώτας (Πίτσας) Στ. Κατσουλάκου
Το λιτριβειό της οικογένειας Κατσουλάκου στα Κατσουλαίικα

Διαβάζοντας στο προηγούμενο τεύχος τις μνήμες του του αδερφού μου του Μάκη (Γεράσιμου) Κατσουλάκου για το οικογενειακό μας λιτριβειό (σ. 11), ξύπνησαν και οι δικές μου αναμνήσεις.

Υπήρχε ένα επιπλέον μουλάρι στο λιτριβειό του θείου μας, του Πέτρου Κατσουλάκου, που το λέγανε «Ντεβέση».

Το χωνί του λιτριβειού κυρίως το χρησιμοποιούσαν για να καλέσουν τον επιστάτη. Επιστάτης ήταν ο Γιάννης Βρέττος του Κωνσταντίνου(;) από τα Καμίνια. «Ρε επιστάτα, έλα στο λιτριβειό να μετρήσουμε τα λάδια...». Ακούω τη φωνή από το χωνί να τον καλεί, σαν τώρα.

Όταν είχε νυχτέρι το λιτριβειό, μαγείρευαν για τους εργαζόμενους άλλοτε η μητέρα μου, Ευγενία, η γυναίκα του Σταύρου, και άλλοτε η θεία μου, η Αριστέα, η γυναίκα του Σωτήρη. Στις περιπτώσεις που δεν περίμεναν νυχτέρι και προέκυπτε απρογραμμάτιστα, η μητέρα μου πήγαινε στους εργάτες να φάνε ψωμί, τυρί, ρέγκα ή κανένα φελί μπακαλιάρo παστό. Οι εργάτες τον μπακαλιάρo τον ζεματούσαν στην χαρνιαστέρα για να φύγει το πολύ αλάτι και μετά τον έψηναν στα κάρβουνα. Μόλις τον έβγαζαν έριχναν άφθονο φρέσκο λάδι πάνω του και στυμμένο μπόλικο λεμόνι από τη λεμονιά που υπήρχε στην αυλή του σπιτιού του μπαρμπα-Πέτρου. Μεζές μοναδικός.

Σε περιστάσεις σπάνιες η μητέρα μου έβγαζε παστό με λουκάνικο, που έφτιαχνε η ίδια από το οικόσιτο χοιρινό. Ο Νεοκλής Κρητικός από τα Καμίνια τα θυμόταν και, όταν με συναντούσε, μου μιλούσε για τις «δεντρογαλιές» της Σταύρυνας.

Στο λιτριβειό δούλευε και ο Πότης Λιντζέρης του Δημητρίου από τα Κατσουλαίικα, ο οποίος, όταν ήταν στο πόστο να προσέχει το μουλάρι για να γυρίζει τον καρπό, επειδή μάθαινε χορό στον Μπεχράκη, περπατούσε πίσω από το μουλάρι κάνοντας τα βήματα του χορού. Επίσης, δούλευε και το παιδί (δεν θυμάμαι όνομα) του Θανάση του Καράμπελα από την Άρνα, που τον χειμώνα έμεναν στα Τζαμμαίικα.

Εξχωριστή ημέρα ήταν τα ξελιτριβείσματα, η τελευταία ημέρα λειτουργίας του λιτριβειού, με ψητό κρέας στον φούρνο με πατάτες, κρασί και τραγούδι για αρκετές ώρες.

Η στέγη του λιτριβειού λόγω έλλειψης συντήρησης έπεσε το καλοκαίρι του 1959. Ήμουν στην αυλή του σπιτιού μας και ξαφνικά ακούστηκε βουή δυνατή σαν να γινόταν σεισμός. Έτρεξα στο λιτριβειό. Δύο μεγάλα φίδια βγήκαν μέσα από τα χαλάσματα. Ο πόνος μου ανείπωτος.

Παναγιώτη Γεωργ. Ρηγάκου
Υπαιθρία «σανατόρια» στη Γόλα και στους Πενταυλούς

Μία πτυχή της ζωής στη χώρα μας –και στην περιοχή μας– μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ήταν αυτή που αφορούσε στους ανθρώπους (ή τους συγγενείς τους) που νόσησαν τότε μαζικά από φυματίωση. Στην πραγματικότητα, πάντοτε νοσούσαν άνθρωποι από αυτή την αρρώστια, λόγω του ιού της που ενδημούσε και βέβαια τις κακές συνθήκες διατροφής και εργασίας, αλλά κυρίως από την έλλειψη αποτελεσματικού φαρμάκου.

Μετά τον Πόλεμο και την Κατοχή, από το 1945 έως και το 1975, υπήρξε πανελλαδικά μία έξαρση των κρουσμάτων και μία προσπάθεια αντιμετώπισης της αρρώστιας, αφού η μετάδοσή της ήταν εύκολη από άνθρωπο σε άνθρωπο. Έφερνε πυρετούς, κατάρπτωση του σώματος, αδυναμία, αιμοπτύσεις και –συνά– τον θάνατο. Παθόντες έμεναν απομονωμένοι στα σπίτια, όπου «κολλούσαν» κι άλλοι της οικογένειας, ή «αποβάλλονταν» από τους οικείους τους μακριά τους.

Η εύκολη μετάδοση της αρρώστιας και οι φοβερές επιπτώσεις της έδωσαν και το όνομα «φθίσις» (από το αρχαιο-ελληνικό φθίνω) ή και «χτικιό» (από το στιχίο;). Μία από τις επιπτώσεις ήταν ότι παρέμενε ένα στίγμα στις οικογένειες των ασθενών και τις εμπόδιζε στις κοινωνικές συναναστροφές τους ή και γάμους με άλλες οικογένειες ....

Μία οργανωμένη προσπάθεια αντιμετώπισης υπήρξε τότε στην περιοχή μας. Ήταν το στήσιμο ξύλινων καλυβιών κάτω από τα δέντρα (βελανιδιές) στην περιοχή της Γόλας (κοντά στο μοναστήρι) και των Πενταυλών (κοντά στην πηγή). Εκεί απομονωνόντουσαν οι ασθενείς, κυρίως τα καλοκαίρια ή και όλο τον χρόνο.

Πίστευαν –και οι γιατροί της εποχής– ότι η παραμονή των ασθενών σε μεγάλο υψόμετρο (με πολύ και καθαρό οξυγόνο, που ήταν λάθος) και χωρίς να εργάζονται και να κουράζονται θα τους «έγιναν». Γι' αυτό και τα σανατόρια, όπως αυτό της Σπάρτης, κτίστηκαν τότε ψηλά (εκεί όμως όπου το οξυγόνο είναι αραιότερο...).

Οι καλύβες (ή τα καλυβάκια όπως τα έλεγαν) συνήθως στήνονταν δίπλα σε μεγάλα δέντρα, με ξύλινο σκελετό που «ντυνόταν» με σανίδες ή με κλαριά και «σκεπαζόταν» από κεραμίδια και ράπι σίκαλης, που ήταν σχεδόν αδιάβροχο.

Οι ασθενείς που κατέφευγαν στις καλύβες (περίπου τριάντα) της Γόλας προέρχονταν συνήθως από τα πεδινά χωριά της περιοχής μας, ενώ αυτοί που κατέφευγαν στις (περίπου πενήντα) των Πενταυλών προέρχονταν κυρίως από την περιοχή του έλους (την Στεφανιά, τα Λεβέτσοβα, τη Σκάλα,...). Στην Στεφανιά, λέγανε, ότι τότε η καμπάνα της εκκλησίας χτυπούσε πένθιμα κάθε μέρα...

Σημειώνεται όμως ότι σε τέτοιες καλύβες δεν έμεναν μόνο απομονωμένοι ασθενείς από φυματίωση, αλλά και παραθεριστές που αναζητούσαν τα καλοκαίρια την δροσιά του βουνού. Εκεί δεν απέφευγαν μόνο τα κουνούπια αλλά και προφυλάσσονταν από την ελονοσία που ενδημούσε στην περιοχή του έλους. Επίσης επιδίωκαν και επετύγχαναν να γίνουν κόκκινα τα μάγουλα των παιδιών τους....

Εύλινη καλύβα της εποχής στον Ταΰγετο

Οι κάτοικοι των γύρω χωριών μας, ιδίως των Γοράνων και της Κουμουστάς, τους έκαναν συχνά παρέα (με προφυλάξεις) και τους «φίλευαν», κυρίως φρούτα. Ήταν πολλές οι φιλίες που αναπτύχθηκαν. Γνωστότερη η φιλία των Γορανιτών με τον από χρόνια ασθενή από τα χωριά της Σπάρτης, που οι ντόπιοι συνήθως τον έλεγαν «παθή» (που έπαθε την φθίση). Μάλιστα αυτός θεραπεύτηκε, έκανε οικογένεια και παιδιά, πολλοί μάλιστα τον θυμούνται να εργάζεται στη Σπάρτη ως υπάλληλος υφασματοπωλείου. Είναι χαρακτηριστικός ο τρόπος που ο γιατρός Μενέλαος Ξανθάκος, από την Πολοβίτσα, του ανήγγειλε χαρούμενος την γιατρεία του. Του έσπασε το θερμόμετρο.

Οι απομονωμένοι καλυβίτες θεωρούσαν τον Γιώργο Καψάλη από τους Γοράνους, που εκτελούσε χρέη αγροφύλακα στην περιοχή, «φύλακα-άγγελό» τους, ενώ άλλους που τους έκλεβαν «μάστιγα».

Ιστορίες υπάρχουν πολλές, αν και οι οικογένειες των ασθενών προσπαθούν να τις ξεχάσουν. Οι θύμησες επανήλθαν στα μέσα του 2024, όταν ανακαλύφθηκαν τα προσωπικά αντικείμενα εκατοντάδων ασθενών φυλαγμένα κρυφά στο κτίριο του νοσοκομείου «Σωτηρία» στην Αθήνα. Σε αυτά περιλαμβάνονται και οι επιστολές που είχαν λάβει πολλοί ασθενείς από τους δικούς τους πριν καταλήξουν από την ασθένεια και οι περισσότεροι ενταφιαστούν σε ανώνυμους τάφους στην αυλή του νοσοκομείου, πριν το 1975. Στις ιστορίες μερικών ασθενών στηρίχθηκε ένα

συγκλονιστικό κινηματογραφικό ντοκιμαντέρ, με το όνομα «οι Αζήτητοι», όπου αποκαλύπτεται η πορεία της αρρώστιας, η απομόνωση από τους συγγενείς και ο φόβος των ασθενών που έφυγαν μόνοι τους, «αζήτητοι». Τώρα μάλιστα δημιουργείται Μουσείο για αυτούς και τα ενθυμήματά τους στο νοσοκομείο.

Οι επιπτώσεις της ασθένειας (έως την δεκαετία του 1960 όταν ανακαλύφθηκε κι έφτασε και στην χώρα μας το «φάρμακο» (η στρεπτομυκίνη, που την εξαφάνισε), ήταν τραγικές. Οικογενειακές, οικονομικές, κοινωνικές (...) αλλά – και κυρίως– συναισθηματικές λόγω του «στίγματος» με το οποίο η φθίση σημάδευε και απομόνωνε τους ανθρώπους και τις οικογένειές τους (·).

Παναγιώτη Δ. Χριστοφιλάκου
Το παγωτό του μπαρμπα-Νικήτα

Το καλοκαίρι είναι η ομορφότερη περίοδος του χρόνου ιδιαίτερα για τα παιδιά, αλλά και για όλους μας. Ζεστός ο αστραφτερός ήλιος, ελκυστική η μαγευτική θάλασσα. Μα τα παλιά τα χρόνια οι οικογένειες δεν είχαν τη δυνατότητα να πηγαίνουν συχνά για μπάνια και να δροσίζονται στη λακωνική θάλασσα. Τα ανωγειατάκια έβρισκαν τον τρόπο να χαίρονται το καλοκαίρι, αφενός πλατσουρίζοντας στις «πισίνες» τους, τις γούρνες της Κάκκαρης, και αφετέρου παίζοντας στις αλάνες του χωριού και στην πλατεία ως το σούρουπο. Όμως στην πλατεία των Ανωγείων κοντά στο Ηρώον, κάτω από τον μικρό πλάτανο που σήμερα δεν υπάρχει πια, τα περίμενε τις ζεστές μέρες μια γλυκιά δροσερή έκπληξη. Ο μπαρμπα-Νικήτας ο Διακουμάκος έφτιαχνε το δικό του εκπληκτικό χειροποίητο παγωτό. Ο μπαρμπα-Νικήτας είχε πάει στην Αμερική, όπου είχε μάθει να το παρασκευάζει. Είχε ένα καροτσάκι όπου τοποθετούσε τη μηχανή με πάγο, στην οποία έριχνε καθημερινά φρέσκο ανωγειατικό γάλα και το ανακάτευε σχολαστικά προσθέτοντας τα «μυστικά» συστατικά που το έκαναν ανάρπαστο. Τις λαχταριστές μπάλες τις έβαζε σε όμορφα χωνάκια. Έφτιαχνε, επίσης, και λαχταριστά γλυκά και καραμέλες. Έβγαινε στην πλατεία και σκορπούσε γλυκά χαμόγελα σε όλο το χωριό

Ιωάννη Γ. Παρηγόρη
Χωρύγγι

Πριν από μερικές μέρες πέρασε κάποιος από τον δρόμο μπροστά από το σπίτι μου με το αυτοκίνητό του και πουλούσε διάφορα πράγματα. Η μάνα μου, που τον άκουσε, με ρώτησε: Τι πουλάει; Χωρύγγι; Καιρό είχα να την ακούσω αυτήν τη λέξη. Έτσι λέγαμε τον ασβέστη στην περιοχή μας. Τη λέξη «ασβέστης» την άκουσα για πρώτη φορά στο δημοτικό σχολείο.

Εκ της Φάριδος
Μικρά φράγματα καθυστέρησης του νερού από
τον Ταύγετο - Ανοιχτή Επιστολή / Έκκληση

Κύριε Περιφερειάρχη Πελοποννήσου
Κύριε Αντιπεριφερειάρχη Λακωνίας
Κύριε Δήμαρχε Σπαρτιατών / Σπάρτης

Ενδιαφερόμενοι –ή, ακριβέστερα, ανησυχούντες– ιδιαίτερα για την περιοχή μας (τη Νότιο-Δυτική Λακεδαίμονα ή Φάριδα), σας παρακαλούμε για την έγκριση και την έγκαιρη ανάληψη των όποιων ενεργειών και έργων μελέτης και κατασκευής μικρών και φθηνών φράγματα καθυστέρησης / επιβράδυνσης των υδάτων από τις βροχές και τα χιόνια του κεντρικού Ταύγετου στην περιοχή μας.

Αυτές οι –επείγουσες (και) κατά την γνώμη μας– ενέργειες και τα έργα που απαιτούνται αφορούν σε προτάσεις και –βέβαια– σε προσδοκίες μας για:

- την αντιμετώπιση της συνεχούς και συστηματικής ελάττωσης της στάθμης του υδροφόρου ορίζοντα της περιοχής μας, και
- την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των καλλιεργειών, της εκτροφής ζώων, αλλά και της βέλτιστης ζωής μας στην περιοχή μας.

Οι προτάσεις και οι προσδοκίες μας έχουν περιγραφεί και αιτιολογούνται / υποστηρίζονται σε επανειλημμένα σημειώματά μας¹ στο τοπικό περιοδικό μας «η Φάρις / το Ξηροκάμπι» τα οποία, βέβαια, δεν περιλαμβάνουν τεχνικές μελέτες (βλ. συνημμένα ή και τον διαδικτυακό μας τόπο <http://efaris.gr>):

- «Κλιματική κρίση –Κίνδυνοι και ιδιαιτερότητες της περιοχής μας», Η Φάρις 80 (2024) 12-13
- «Η διαχείριση των υδάτων της περιοχής μας», Η Φάρις 65 (2016) 3-4
- «Περί των υδάτων της Φάριδος –μετεωρικών, επιγείων, υπογείων– στην αρχαιότητα, σήμερα και στο μέλλον (;)», Η Φάρις 31 (2002) 3-4.

Η –ημιορεινή– περιοχή μας, η νότιο-δυτική κοίλη Λακεδαίμων, εκτείνεται από την κορυφογραμμή του κεντρικού Ταύγετου μέχρι τις ανατολικές υπώρειές του και μέρος της κοιλάδας του Ευρώτα, περιλαμβάνοντας τα χωριά Άρνα, Γοράνοι, Ποταμιά, Κουμουστά, Ξηροκάμπι, Πυρί, Παλαιοπαναγιά, Ανώγεια, Τραπεζοντή και άλλα μικρότερα.

Αυτή η περιοχή –όπως και άλλες– έχει μερικές σημαντικές ιδιαιτερότητες που αφορούν στα νερά από τις βροχοπτώσεις και τις χιονοπτώσεις σε αυτήν, αλλά και την εκμετάλλευσή τους.

---

¹ γραμμένα από τους συμπατριώτες μας Θεοφάνη Γεωργ. Καλκάνη (μηχανικό του ΕΚΠΑ) και Γεώργιο Θεοφ. Καλκάνη (όμοτ. Καθηγ. Φυσικής του ΕΚΠΑ), σε συνεργασία με τον Στρατήγη Αλεξ. Σολωμό (Δρ φυσικό / μηχανικό του CERN).

Μια πρώτη ιδιαιτερότητά της είναι η συστηματική και αυξημένη σε σχέση με άλλες μεσογειακές περιοχές πτώση βροχής και χιονιού και κατά τα τελευταία χρόνια. Οι συχνοί και ιδιαίτερα φορτωμένοι από υγρασία άνεμοι που πνέουν από τα δυτικά (το Ιόνιο πέλαγος) προς τα ανατολικά (την Λακεδαίμονα) υποχρεώνονται να υπερβούν την κάθετη προς αυτούς κορυφογραμμή και όγκο του κεντρικού Ταυγέτου. Αποτέλεσμα αυτής της υπέρβασης είναι η διαδοχική απότομη ψύξη και θέρμανσή τους, πάνω από την δυτική –πρώτα– και την ανατολική –μετά– πλευρά του βουνού, λόγω του φυσικού φαινομένου της αδιαβατικής εκτόνωσης / συμπίεσης, αντίστοιχα.

Εκεί οι υδρατμοί υγροποιούνται σε βροχή ή και στερεοποιούνται σε χιόνι. Αν και οι λιγότεροι υγροποιούνται / στερεοποιούνται στην ανατολική πλευρά (ομβροσικά) είναι συστηματικά αρκετοί ώστε η περιοχή μας να υπερέχει έναντι των περισσότερων περιοχών της χώρας μας σε βροχοπτώσεις. Αυτό πιστοποιείται και από τις μετρήσεις των μετεωρολογικών σταθμών του δικτύου του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών σε όλη τη χώρα. (Και) Αυτές δείχνουν μείωση βροχοπτώσεων που φτάνει το 50% στην υπόλοιπη χώρα σε σχέση με τον μέσο όρο της προηγούμενης δεκαετίας 2012-2022, όταν στην ανατολική πλευρά του Ταυγέτου φθάνει το 93%. Βέβαια η γενική μείωσή τους οφείλεται στην συστηματική αύξηση του μέσου όρου της θερμοκρασίας του πλανήτη από το 1880, όπως παραδέχονται πλέον όλοι (...)

Μια δεύτερη ιδιαιτερότητα της περιοχής μας σε σχέση με τα νερά είναι η δημιουργία από αυτά (καθώς ρέουν από τα ορεινά προς τον Ευρώτα και την θάλασσα), πολλών και στενών –κατά το πλείστον– χαραδρών που μετατρέπονται συχνά σε χειμάρρους. Η δημιουργία των χαραδρών / χειμάρρων διευκολύνεται από την ιδιαίτερα υψηλή υδατοδιαλυτότητα των πετρωμάτων της περιοχής μας. Όμως εκτός από τους χειμάρρους των επιφανειακών νερών δημιουργούνται και υπόγειες δίοδοι / καταβόθρες, όπως και υπόγειες δεξαμενές / ταμιευτήρες. Οι τελευταίοι αποθηκεύουν νερό για όλες τις ανάγκες των φυτών, των ζώων και τις δικές μας, αλλά και καθυστερούν τα επιφανειακά νερά να φθάσουν σε μερικές ώρες στη θάλασσα. Σε περιπτώσεις μάλιστα μειωμένων ποσοτήτων των νερών δεν προλαβαίνουν να γεμίσουν οι υπόγειοι ταμιευτήρες για τις ανάγκες όλου του χρόνου. Τότε δεν συντηρούν την υγρασία της περιοχής –και του εδάφους της–, αλλά και δεν διατηρούν το βάθος του υδροφόρου ορίζοντάς της, σε επαρκή επίπεδα. Ήδη τα τελευταία χρόνια πηγές έχουν στερέψει και πολλά πηγάδια έχουν «βυθιστεί».

Επιμένουμε στην υποστήριξη των μικρών / φθηνών και άμεσης κατασκευής μικρών φραγμάτων καθυστέρησης των νερών πριν «χαθούν» στην θάλασσα. Στις πολλές χαράδρες της περιοχής μας υπάρχουν στενωποί και πλατώματα, από τα υψηλά τους σημεία μέχρι και την πεδιάδα.

Η ανατολική πλευρά του Ταϋγέτου

Τα μικρά φράγματα κατασκευάζονται *in situ*, με βράχους και πέτρες (ξερολιθιά), αλλά και μικρότερα λιθάρια που βρίσκονται εκεί (σε πλαίσια από συρματοπλεγμα), χωρίς να απαιτούνται μεταφορές υλικών. Το ύψος τους από την κοίτη τους δεν είναι απαραίτητο να υπερβαίνει τα λίγα μέτρα, ανάλογα με τη θέση τους. Μόνωση από κλαδιά και φερτή λάσπη από την ροή νερού (ή και «κατεβασιές») βοηθούν να γεμίσουν τα υπερκείμενα πλατώματα της κοίτης δημιουργώντας μικρές λίμνες. Αυτές δεν θα συντηρήσουν για πολύ το νερό τους – ελπίζουμε μερικές εβδομάδες ή λίγους μήνες– όμως θα δώσουν χρόνο στους υπόγειους ταμιευτήρες να γεμίσουν. Εξάλλου θα προσφέρουν νερό και στην παρακείμενη βλάστηση και τα γύρω ζώα, όσο χρόνο συντηρηθούν, αλλά και ένα ευχάριστο περιβάλλον στους επισκέπτες.

Υπάρχει, ευτυχώς, πλούσια εμπειρία από ανάλογες κατασκευές και δείγματα μικρών φραγμάτων και των λεπτομερειών τους σε όλο τον κόσμο. Ενδεικτικές είναι οι περιπτώσεις μικρών φραγμάτων στις Ελβετικές Άλπεις και στην Κύπρο.

Επαναλαμβάνουμε, απαιτούνται επείγουσες – κατά την γνώμη μας – ενέργειες και έργα για:

- την αντιμετώπιση της συνεχούς και συστηματικής ελάττωσης της στάθμης του υδροφόρου ορίζοντα (και) της περιοχής μας, και
- την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των καλλιεργειών, της εκτροφής ζώων, αλλά και της βέλτιστης ζωής μας σε αυτή, με μικρά και φθηνά φράγματα στις πολλές χαράδρες/χειμάρρους από τον Ταύγετο ως τη λακωνική κοιλάδα.

Αυτά έχουν προταθεί επανειλημμένα με σημειώματά μας στην «Φάριδα», όταν μάλιστα δεν υπάρχουν άλλες άμεσες προτάσεις / λύσεις για το πρόβλημα της αύξησης του υδροφόρου ορίζοντα και την αντιμετώπιση της λειψυδρίας –τουλάχιστον– στην περιοχή μας.

Κωνσταντίνου Παν. Παπαδάκου
35η Σπαρτακιάδα 2024: Αθήνα - Σπάρτη - Ξηροκάμπι

Η καθιερωμένη πλέον από το 1988 Ποδηλατική Σπαρτακιάδα Αθήνα - Σπάρτη, που περιλαμβάνει και την μη διαγωνιστική διαδρομή Σπάρτη - Ξηροκάμπι, διεξήχθη και φέτος (5η και 6η Οκτωβρίου 2024).

Ξεκίνησε όπως πάντα από το Παναθηναϊκό στάδιο της Αθήνας στις 5:30 το πρωί, για να τερματιστεί στην Σπάρτη, στο άγαλμα του Λεωνίδα, με τους πρώτους από τους 300 περίπου ποδηλάτες φέτος να διανύουν τα 254 χιλιόμετρα της διαδρομής Αθήνα - Σπάρτη σε περίπου 8 ώρες.

Την επόμενη μέρα, Κυριακή, πολλοί διέτρεξαν με τα ποδήλατά τους και την διαδρομή των 12 χιλιομέτρων Σπάρτη - Ανώγεια - Παλαιοπαναγιά - Ξηροκάμπι, με τερματισμό στην πλατεία μας. Εκεί, μαζί με κατοίκους όλων των χωριών μας, παρακολούθησαν αθλητικούς αγώνες και εορταστικές εκδηλώσεις από μαθητές και μαθήτριες που συμμετείχαν για να τους τιμήσουν.

Το «κίνημα του ποδηλάτου», εμπνεόμενο (και) από την Ποδηλατική Σπαρτακιάδα, έδειξε ότι είναι αυξανόμενα δημοφιλές και επηρεάζει τη χρήση του ποδηλάτου τόσο για τον οικολογικό όσο και για τον αθλητικό του χαρακτήρα.

Ενδεικτικές είναι οι δηλώσεις κάποιων πρωτεργατών των Ποδηλατικών Σπαρτακιάδων, αλλά και συμμετεχόντων στους αγώνες και στις εκδηλώσεις.

Ο πρόεδρος της οργανώτριας Ποδηλατικής Ένωσης Παλαιμάχων Αθλητών δήλωσε ότι: «μέχρι την Κόρινθο οι ποδηλάτες έχουν χαμηλούς ρυθμούς ακολουθώντας τους περιορισμούς της τροχαίας. Στην Κόρινθο γίνεται

ανασυγκρότηση και ξεκινούν δυνατά οι ποδηλάτες. Η διαδρομή γίνεται μέσω Άργους και Αχλαδόκαμπου και υπάρχει μεγάλος βαθμός δυσκολίας. Από το Χιλιόμεδι οι ποδηλάτες τα δίνουν όλα για να φτάσουν στην Σπάρτη».

Εκπρόσωπος του συνδιοργανωτή Δήμου Σπαρτιατών δήλωσε τη χαρά του τόσο για τη συμμετοχή τόσων αθλητών / ποδηλατιστών, όσο και των παρισταμένων κατοίκων αλλά και των συμμετεχόντων στις συνοδευτικές εκδηλώσεις της Σπαρτακιιάδας.

Ο εμπνευστής των Σπαρτακιιάδων και συμμετέχων έως τώρα σε όλες, θυμάται ότι «το 1988 μια παρέα 21 βετεράνων ποδηλατιστών αποφασίσαμε να τρέξουμε και τώρα συμμετέχουμε (και μετά από προκριματικούς αγώνες επιλογής...) περισσότεροι από 300 κάθε χρόνο».

Ένας 80χρόνος, που έχει τρέξει σε όλες τις Σπαρτακιιάδες μέχρι τώρα, αλλά και οκτώ ποδηλάτισσες που μετέχουν τα τελευταία χρόνια, δηλώνουν φανατικά την υποστήριξη τους στις Σπαρτακιιάδες αλλά και στο ποδήλατο.

Μια μαθήτρια που συμμετέχει τα τελευταία χρόνια στις τοπικές εκδηλώσεις στην πλατεία του Ξηροκαμπίου δηλώνει ενθουσιασμένη: «Σχεδόν μόνο τις ημέρες των Σπαρτακιιάδων, κάθε χρόνο, έχει τόσο κόσμο και ενθουσιασμό η πλατεία μας»

Χρήστου Π. Καψάλη

Οι Γορανίτες και ο Ιμπραήμ -

Μια άγνωστη πτυχή του Αγώνα της Παλιγγενεσίας

Πόλεμος, εχθρική εισβολή, καμένη γη συνιστούν το ζοφερό σκηνικό στην Ουκρανία του σήμερα. Κάπως έτσι θυμήθηκα μια ιστορία που μου διηγήθηκε ο αείμνηστος Ηλίας Κοκκορός, γνωστός εν ζωή και με το προσωνύμιο «Τσαπάρης», από την Ποταμιά, τη δεκαετία του '70.

Στην Ποταμιά πηγαίναμε με τους γονείς μου με το γαϊδουράκι από τους γειτονικούς Γοράνους, το χωριό μου, για το μάζεμα του ελαιόκαρπου στα λιοστάσια που είχαμε εκεί. Το «παχνί» (σύνολο ελαιοκάρπου) το συγκεντρώναμε στην αυλή του σπιτιού του μπαρμπα -Λιά για λόγους προστασίας από κλοπές. Τον θυμάμαι πολύ καλά, ήταν ένας σεβάσμιος γέροντας προχωρημένης ηλικίας («πλησιάζω τον αιώνα», μου έλεγε με καμάρι), μειλίχιος, γεμάτος καλοσύνη. Ήταν και συγγενής από το σόι της μητέρας μου και η αγάπη και εκτίμηση ήταν αμοιβαία.

Ανάμεσα στις πολλές διηγήσεις του μία μου είχε εντυπωθεί στη μνήμη και αφορά στον Αγώνα του 1821. Θυμόταν, όταν παιδάκι ακόμα, η γιαγιά του που είχε πει για τα χρόνια εκείνα: Στους επαναστατημένους Γοράνους (χωριό καταγωγής του) έφτασε η φήμη πως δεν είμασταν μόνοι στον αγώνα, θα βοηθούσε

και η «Φραγκιά». Οι μάχες καλά κρατούσαν με νίκες αλλά και διχόνοιες (τί περίεργο..) μεταξύ των Ελλήνων, ώσπου το 1825 έφτασε η τρομερή είδηση πως αποβιβάστηκε στην Πελοπόννησο ο Ιμπραήμ πασάς με μυριάδες στρατό που έκαιγε και κατέστρεφε τα πάντα στο διάβα του. Το ασκέρι πέρασε και από τη Λακωνία καταστρέφοντας χωριά και ύπαιθρο. Ένα μεγάλο τμήμα του έφθασε και στους Γοράνους. Φτάνοντας λοιπόν εκεί οι Αραπάδες έκαψαν όλα τα σπίτια, αλλά οι κάτοικοι είχαν προλάβει να κρυφτούν στα γύρω δάση. Το ασκέρι, μετά την καταστροφή, λογάριαζε να βαδίσει προς τα διπλανά ορεινά χωριά Κουρτσούνα και Άρνα. Λογάριαζαν όμως χωρίς τους Γορανίτες, οι οποίοι σχεδίασαν και υλοποίησαν ένα σατανικό χτύπημα. Όλη τη νύχτα μάζεψαν και έβαλαν σε σακιά από λινάτσα εκατοντάδες μελισσοκόφινά¹.

Πριν ξημερώσει οι Γορανίτες - καταδρομείς έλαβαν επίκαιρες θέσεις, σε απόσταση ασφαλείας, στην πλαγιά κατά μήκος ενός στενού μονοπατιού στα πόδια του ορεινού χωριού τους, που οδηγούσε σε ένα πέρασμα στον ποταμό Γερακάρη, από όπου θα περνούσε το ασκέρι. Κάθε ένας κρατούσε, κλειστό ακόμα, από ένα τσουβάλι με μελισσοκόφινο. Περιττεύει να τονιστεί ότι ήδη το μελίσι, αισθανόμενο κλεισμένο - αιχμαλωτισμένο, είχε αγριέψει και βούιζε από οργή. Ο ήλιος είχε φτάσει μια τριχιά, όταν πρόβαλαν οι Αραπάδες και άρχισαν να μπαίνουν στο μονοπάτι. Όταν κόντευαν να φτάσουν στο πέρασμα του ποταμού, οι Γορανίτες με γρήγορες κινήσεις άνοιξαν τα τσουβάλια και τα εκτόξευσαν πάνω τους. Ακολούθησε ο κακός χαμός! Το αγριεμένο μελίσι όρμησε με μανία πάνω σε ό,τι κινείτο. Οι Αραπάδες αιφνιδιασμένοι δέχονταν τα ανελέητα τσιμπήματα των μελισσών και αλλόφρονες σκόρπισαν στους πέντε ανέμους. Άλλοι πήραν την κατηφόρα, πηδώντας βατώνες και πεζούλες, άλλοι έπεσαν στο ποτάμι και από πίσω ακολουθούσε το μελίσι. Τουμπανιασμένοι εξαφανίστηκαν, κατεβαίνοντας πάλι στον κάμπο. Φυσικά δεν τόλμησαν να ξαναπατήσουν στην περιοχή. Οι Γορανίτες είχαν πάρει μια εκδίκηση γλυκιά σαν ... μέλι για την καταστροφή του χωριού τους.

Ας είναι στα συχώρια η ψυχούλα του μπαρμπα-Λιά που διέσωσε, μέσω της γιαγιάς του, αυτή την άγνωστη πτυχή του αγώνα για τη λευτεριά.

Ενάμιση αιώνα αργότερα, είχα διαβάσει στις εφημερίδες της εποχής (1975) πως το «όπλο» με το μελίσι χρησιμοποιούσαν στα δάση του Βιετνάμ και οι Βιετκόγκ -αντάρτες του Βορείου Βιετνάμ- κατά των αμερικανικών περιπόλων. Φαίνεται πως οι πρώτοι χρήστες, οι Γορανίτες, δεν φρόντισαν να κατοχυρώσουν την πατέντα.

---

¹ Τότε δεν υπήρχαν οι γνωστές μας κυψέλες. Τα μελίσια τα έβαζαν σε πλεχτά κοφίνια από καλάμι και τις κερήθρες τις έφτιαχναν οι μέλισσες μόνες τους. Είχαν επομένως και αυξημένα αντανακλαστικά, αν κάποιος εξωγενής παράγοντας ταρακουνούσε το μελισσοκόφινο.

Ιωάννη Π. Κονίδη
Τουρκικές λέξεις στη γλώσσα μας

Πάντα είχα την περιέργεια να μάθω πόσες και ποιες είναι οι τουρκικές λέξεις που χρησιμοποιούμε καθημερινά στη γλώσσα μας. Το θεωρώ φυσικό για έναν λαό που είχε την ατυχία να μείνει για τετρακόσια περίπου χρόνια υπόδουλος να έχει υιοθετήσει κάποιες από τις λέξεις της γλώσσας του κατακτητή.

Αυτό βέβαια συμβαίνει πάντα στους γειτονικούς ή μη λαούς που ήρθαν και έρχονται σε επικοινωνία να ανταλλάσσουν υλικά και πνευματικά προϊόντα (εμπόριο, τέχνες, επιστήμες, φιλοσοφία, θρησκεία κ.τ.λ.) πόσο μάλλον σε έναν υπόδουλο λαό που είχε ανάγκη να χρησιμοποιεί λέξεις από τη γλώσσα του κατακτητή για να συνεννοείται με την εξουσία.

Ο συγγραφέας Ν. Σαραντάκος, στο ιστολόγιο του, έχει συντάξει έναν κατάλογο με 220 περίπου λέξεις που έχουν παρεισφρήσει στη γλώσσα μας από την τουρκική και τις χρησιμοποιούμε καθημερινά. Κάποιες από αυτές τις λέξεις έχουν αραβική ή περσική ρίζα, αφού η γλώσσα των γειτόνων μας έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τις γλώσσες αυτών των λαών.

Υπάρχει όμως και το αντίστροφο που δεν είναι τόσο γνωστό. Η ελληνική γλώσσα, πλούσια σε λέξεις και νοήματα, έδωσε πλήθος λέξεων στους Τούρκους, οι οποίοι μαζί με τους ελληνογενείς επιστημονικούς όρους, τους οποίους έλαβαν κυρίως από τα Γαλλικά, ανάγουν στην ίδια ή σε άλλη ξένη γλώσσα οποιαδήποτε αρχαία ελληνική λέξη έχουν δανειστεί για ευνόητους λόγους. Πάντως, όπως και να έχει το πράγμα, σύμφωνα με μια μελέτη του ιδρύματος της τουρκικής γλώσσας του έτους 1998 υπήρχαν στη γλώσσα τους πάνω από 380 λέξεις με ελληνικές ρίζες που κάποιοι γλωσσολόγοι τις ανεβάζουν σε 600.

Επιτρέψτε μου εδώ να κάνω μια παρένθεση για να πω ότι το $\frac{1}{4}$ των αγγλικών λέξεων καθώς και οι επιστημονικοί και κυρίως οι ιατρικοί όροι όλων των γλωσσών έχουν ελληνική ρίζα και φυσικά εκείνο το οκεί (συντ. ο.κ.), που είναι στα χείλη, δεκάδες φορές την ημέρα, όλων των αγγλόφωνων, είναι τα αρχικά των ελληνικών λέξεων όλα καλά.

Κλείνουμε την παρένθεση για να δούμε ποιες είναι οι τουρκικές λέξεις που χρησιμοποιούμε στην περιοχή μας κατά κόρον χωρίς ίσως να το γνωρίζουμε οι περισσότεροι:

Αγάς (αυταρχικός)	Γούρι (τύχη)
Αλάνα (ανοιχτός χώρος)	Εργένης (άγαμος)
Γιακάς (περιλαίμιο)	Ζαρζαβατικά (λαχανικά)
Γιαπί (οικοδομή)	Ζόρι (δυσκολία)
Γιαούρτι (πηγμένο γάλα)	Καβγάς (φιλονικία)
Γιουρούσι (επίθεση)	Καΐκι (βάρκα)
Γλέντι (διασκέδαση)	Καζάνι (λέβητας)

Καπάκι (σκέπασμα)
Καρπούζι (υδροπέπων)
Κατσίκια (γίδα)
Κέφι (ευδιαθεσία)
Κιμάς (ψιλοκομμένο κρέας)
Κοτζάμι (τεράστιος, πελώριος)
Κοτσάνι (μίσχος)
Κουβαρντάς (ανοιχτοχέρης)
Κουβάς (κάδος)
Λεβέντης (ανδρείος)
Λεκές (κηλίδα)
Λελέκι (πελαργός)
Λούκι (υδροσωλήνας)
Μαγιά (προζύμι)
Μανάβης (οπωροπώλης)
Μεζές (ορεκτικό)
Μεράκι (πόθος)
Μερεμέτι (επισκευή)
Μουσαμάς (αδιάβροχο ύφασμα)
Μπαγιάτικο (μη νωπό)
Μπακάλης (παντοπώλης)
Μπαμπάς (πατέρας)
Μπαξές (περιβόλι)
Μπαρούτι (πυρίτιδα)
Μπατζανάκης (σύγαμβρος)
Μπεκρής (μεθύστακας)
Μπογιά (χρώμα)
Μπόι (ανάστημα)
Μπόρα (καταιγίδα)
Μποστάνι (λαχανόκηπος)
Μπουλούκι (άτακτο πλήθος)
Μπουνταλάς (κουτός)
Μπούτι (μηρός)
Νάζι (φιλαρέσκεια)
Νταμάρι (λατομείο)
Ντελάλης (διαλαλητής)
Ντελής (τρελός)
Ντουβάρι (τοίχος)

Ντουλάπι (ιματιοθήκη)
Παζάρι (αγορά)
Πιλάφι (ρύζι)
Ρουσφέτι (χαριστική εξυπηρέτηση)
Σαματάς (θόρυβος)
Σέρτικο (βαρύ)
Σιντριβάνι (πίδακας)
Σιρόπι (διάλυμα ζάχαρης)
Σόι (γένος)
Σοκάκι (στενός δρόμος)
Σόμπα (θερμάστρα)
Ταβάνι (οροφή)
Τασάκι (σταχτοδοχείο)
Ταψί (μαγειρικό σκεύος)
Τεμπέλης (οκνηρός)
Τενεκές (δοχείο)
Τζάκι (παραγώνι)
Τζάμι (γυαλί)
Τζάμπα (δωρεάν)
Τουλούμι (ασκί)
Τσακμάκι (αναπτήρας)
Τσάντα (δερμάτινη θήκη)
Τσαντίρι (σκηνή)
Τσέπη (θυλάκιο)
Τσιγκούνης (φιλάργυρος)
Τσοπάνης (βοσκός)
Τσουβάλι (σακί)
Φαράσι (φτυάρι)
Φυντάνι (φυτώριο)
Φουκαράς (κακομοίρης)
Χαβάς (μουσικός σκοπός)
Χάλι (άθλιο)
Χαλί (τάπητας)
Χαρτζιλίκι (μικρό χρηματικό ποσό)
Χασάπικο (κρεοπωλείο)
Χουζούρι (ανάπαυση)
Χούι (ιδιοτροπία)
Χουνέρι (πάθημα)

Τη λέξη καλντερίμι δεν την συμπεριέλαβα στον κατάλογο αυτόν, αφού αποτελεί αντιδάνειο από τις ελληνικές λέξεις καλή ρίμη.

Παναγιώτη Η. Κομνηνού
Κουμουστά: Humus + sta
(Μία άλλη εκδοχή)

Σε σχέση με την προέλευση του τοπωνυμίου «Κουμουστά» πολλές απόψεις έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί από διάφορους εξάιρετους τοπικούς και μη ιστορικούς και ερευνητές.

Έχει η ονομασία ελληνική ή ξένη προέλευση; Αποτελεί μία μόνο λέξη ή είναι σύνθετη; Συναντάται κι άλλου στην Ελλάδα όμοια ονομασία ή αποτελεί μία ενδιαφέρουσα τοπική ιδιαιτερότητα και γιατί; Και σε κάθε περίπτωση η ονομασία αφορά μόνο στον οικισμό ή και την περιβάλλουσα αυτόν ευρύτερη περιοχή;

Η Κουμουστά είναι ένα μυστήριο τοπικής ιστορίας, που διαρκώς μας προκαλεί το πολλαπλό ενδιαφέρον γι' αυτήν. Και δεν είναι μόνο η προέλευση του ονόματός της αλλά και σωρεία άλλων ερωτημάτων που εύλογα τίθενται, πλην όμως παραμένουν αναπάντητες προκλήσεις.

Την πρώτη γραπτή αναφορά για οικισμό με την ονομασία Κουμουστά τη συναντάμε σε ενετικό έγγραφο του 1475. Τι είδους χωριό ήταν τελικά η Κουμουστά πριν από την έλευση των βυζαντινών οικογενειών που έγινε μετά την κατάληψη του Μυστρά από τους Τούρκους το 1460; Πότε και πώς προέκυψε; Όσοι κατοικούσαν εκεί ήταν Έλληνες ή διάφοροι ξενόφερτοι; Ποιοι ήταν εκείνοι που καθιέρωσαν την ονομασία Κουμουστά; Ήταν χριστιανοί ή ετερόδοξοι ή ακόμη και παγανιστές; Και εν τέλει όποιοι και αν ήταν, δεν θα έπρεπε να έχουν αφήσει κάποιο σοβαρό τεχνητό δείγμα της παρουσίας τους στην περιοχή; Οι ατελείωτες αμφιθεατρικές αναβαθμίδες - περί των οποίων γίνεται διεξοδικός λόγος πιο κάτω - πώς και πότε προέκυψαν; Μπορούμε να αποκλείσουμε πως η Κουμουστά ήταν κάποιος μη οργανωμένος και ασήμαντος οικισμός για εποχικούς αγροτοκτηνοτρόφους και τίποτα το περισσότερο;

Βέβαια αν θεωρήσουμε βάσιμη την άποψη πως τα μικρά εκκλησάκια «Παναίτσα» και «Κλησίδι» ανάγονται γύρω στον 11ο αι και τούτο το συσχετίσουμε με την πιθανή τότε παρουσία του Οσίου Νίκωνος στην περιοχή «Σκούντρα» και ειδικότερα στην υπάρχουσα εκεί πηγή νερού, δίπλα στη Ρασίνα, η οποία πηγή φέρει το όνομα «Σφεντονικός», που στα Σλαβικά σημαίνει Όσιος Νίκων (χώρος που κατά πιθανότητα δίδασκε τον χριστιανισμό σε Σλάβους και όσους άλλους κατοικούσαν στη γύρω περιοχή εξ ου και το όνομά του στην πηγή), τότε μπορούμε να πούμε, πως στην περίοδο αυτή ο Χριστιανισμός εμφανίζεται το πρώτον εκεί, όπου κατοικούσαν τουλάχιστον Σλάβοι και μάλιστα πλησίον του οικισμού Κουμουστά. Για Έλληνες όμως κατοίκους πριν κανένα στοιχείο δεν

προκύπτει από πουθενά. Αντίθετα λαμβάνοντας υπόψη, το ιστορικά δεκτό άλλωστε για τους Μηλλιγούς Σλάβους, πως από τον 8ο αι. είχαν μετακινηθεί στις ανατολικές υπώρειες του Ταϋγέτου, τότε μπορεί να εξηγείται, πως οι Σλάβοι ίσως εγκαταστάθηκαν στη φυσικά οχυρή θέση που βρίσκεται ανατολικά της σημερινής «Κάτου Χώρας». Χωρίς βέβαια τούτο να αποκλείει ακόμη και την πριν της καθόδου των Σλάβων διαχρονικής παρουσίας στον ίδιο τόπο και Ελλήνων.

Ας σημειωθεί πως το εδαφικό τούτο τμήμα ήταν απόλυτα πετρώδες, όπως άλλωστε τούτο φαίνεται επαρκώς και σήμερα και παραμένει έτσι και μετά το σεισμό του 1729, όταν μεγάλοι ογκόλιθοι κατέστρεψαν ολοκληρωτικά σχεδόν όποια σπίτια είχαν ριζώσει πάνω ή δίπλα στο πετρώδες υπόστρωμα του χώρου τούτου, όπου και ασφαλώς το χώμα ήταν ανύπαρκτο ή διαφορετικά ελάχιστο.

Κατόπιν των πιο πάνω και ανεξάρτητα ποιοι ήταν οι πρώτοι οικιστές - κάτοικοι του προαναφερθέντος οικισμού, εκείνο που θα μπορούσε να χαρακτηρίσει τον οικισμό, δεν ήταν το πετρώδες του εδάφους ή το λιγοστό χώμα, που μπορεί δώθε κείθε να υπήρχε, πράγμα άλλωστε σύνηθες σε πολλούς ορεινούς οικισμούς, αλλά κάτι άλλο ξεχωριστά διακριτικό της ευρύτερης περιοχής που δικαιολογούσε την ύπαρξη του οικισμού, εξασφαλίζοντας την επιβίωση των κατοίκων του.

Κατά τον γράφοντα το διακριτικό και χαρακτηριστικό γνώρισμα της περιοχής, όπου και ο οικισμός, δεν μπορούσε να είναι άλλο παρά μόνο οι ατελείωτες αναβαθμίδες με ξερολιθιά, που συγκρατούσαν το αναγκαίο χώμα για διάφορες καλλιέργειες των κατοίκων, οι οποίοι με μια ξεχωριστή και επίπονη τεχνική, είχαν καταφέρει στην συνεχόμενη και άκρως επικλινή επιφάνεια του νοτιοανατολικά και νότια του οικισμού περιβάλλοντος χώρου, με κλίση του εδάφους από 60% έως και 80%, να δημιουργήσουν αμφιθεατρικά εκατοντάδες αναβαθμίδες, που έφταναν από το μέσο του σημερινού οικισμού μέχρι και το ποτάμι, τη Ρασίνα. Ένα εντυπωσιακό έργο ιδιαίτερης τεχνικής, μήκους εκατοντάδων μέτρων της κάθε μιας, που αν υπολογιστούν οι διαστάσεις του όλου - εκατοντάδων στρεμμάτων - ίσως και μοναδικού σε σχέση με άλλες όμοιες κατασκευές που συναντώνται ανά περιοχή, στη Μάνη, νησιά κ.α.

Η πιο πάνω άποψη και με σκοπό την αποκρυπτογράφηση της λέξης Κουμουστά ενισχύθηκε και μετά από έρευνα σε γνωστά ελληνικά λεξικά και κυρίως στο Μεγάλο Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας του ακαδημαϊκού και καθηγητού στο ΕΚΠΑ Γεωργίου Μπαμπινιώτη.

Σύμφωνα με τα πιο πάνω, η ονομασία Κουμουστά φαίνεται πως είναι σύνθετη λέξη, που αποτελείται κατά πρώτον από το λήμμα Humus, που στα λατινικά σημαίνει έδαφος, γη και από το επίθημα sta, που είναι

ινδοευρωπαϊκή ρίζα και σημαίνει στέκω, από το οποίο προήλθαν και πολλά ομόρριζα όπως λ.χ. ι - στα - μαι, στα - θμός κλπ.

Τούτων έτσι εχόντων, τότε από το Humus και στα προκύπτει η λέξη Humusta και χάριν ευφωνίας Κουμουστά, που αφορά τόσο τον περιβάλλοντα χώρο των αναβαθμίδων, που συγκρατούν το έδαφος - χώμα, όσο κατ' επέκταση και τον οικισμό.

Ας σημειωθεί πως οι περί ων ο λόγος αναβαθμίδες που τώρα λόγω της εγκατάλειψης του οικισμού και της πλούσιας δασικής βλάστησης δεν φαίνονται, μέχρι και τη δεκαετία του 1950 υπήρχαν ατόφιε, ποτιστικές και καλλιεργούμενες κυρίως με οπωροκηπευτικά για τις βιοτικές ανάγκες των κατοίκων του οικισμού και ασφαλώς διαχρονικά αποτελούσαν το εξαιρετικά διακριτικό γνώρισμα του όλου χώρου, που εύλογα μπορούσαν να συνδεθούν με την ονομασία του, πράγμα που αποδόθηκε με την άγνωστη στα ελληνικά σύνθετη λέξη Humusta -Κουμουστά (χώμα - έδαφος που στέκει).

Πάντως τόσο η παραπάνω άποψη που εκκινεί από το «χώμα των αναβαθμίδων» όσο και άλλες προγενέστερες περί «χωματότοπου» και «οικισμού επί χωμάτινου τόπου», που και οι τρεις αποδέχονται τη λέξη «χώμα», φαίνονται συμβατές και πλησιάζουν περισσότερο στην αποκρυπτογράφηση του τοπωνυμίου Κουμουστά, απ' όσες άλλες έχουν μέχρι τώρα διατυπωθεί.

Ανεξάρτητα όμως από την προέλευση της λέξης, η Κουμουστά είναι μια πρόκληση της τοπικής ιστορίας και μας προκαλεί τόσο πραγματικά όσο και μεταφορικά. Ίσως γιατί εγκαταλείφτηκε στην ιστορική μοναξιά της ή και αγνοήθηκε στην υποτιθέμενη ασημαντότητά της. Και τούτο παρά το ό,τι κάποτε υπήρξε σημαντικός οικισμός και μήτρα ακόμη και τροφοδότης του Ξηροκαμπίου.

Ακόμη και αυτό τούτο το όνομά της αλλάχτηκε. Τώρα στα χαρτιά η επίσημη ονομασία της είναι «Πενταυλοί». Μια περίπτωση που μοιάζει κάπως υβριδική. Ο κόσμος, Έλληνες και ξένοι, την αποκαλούν «Κουμουστά» και μόνο το επίσημο Κράτος «Πενταυλοί», ονομασία που παραπέμπει χιλιόμετρα μακριά στην πηγή του Ταυγέτου λίγο πιο κάτω από την κορυφή «Τάλετον», με τους πέντε φυσικούς κρουνούς, η οποία ως πηγή και περιοχή με την ονομασία Πενταυλοί είναι ευρέως γνωστή ακόμη και σε ποιητές.

Ένα ακόμη, και όχι μόνο, τοπικό ολίσθημα (Μούσγα: Κυδωνίτσα, Κατσουλαίικα: Ανθοχώρι και παλαιότερα Καμίνια: Δάφνη κ.ά.) της Επιτροπής Τοπωνυμίων του Υπουργείου Εσωτερικών, που συνεχίζεται παρά τις συνεχείς από 40 χρόνια πριν προσπάθειες της τοπικής κοινωνίας για την επαναφορά της ονομασίας «Κουμουστά» και απαλοιφή του άσχετου και δοτού «Πενταυλοί».

Ένας ολόκληρος φάκελος με σωρεία ιστορικών στοιχείων και συναφών εγγράφων και με αντίγραφα πρακτικών και αλληπάλληλων ομόφωνων αποφάσεων Αυτοδιοικητικών Συμβουλίων, αρχικά της τότε Κοινότητας Ξηροκαμπίου και ακολούθως των Δήμων Φάριδος και Σπάρτης, εξακολουθεί να παραμένει στα ντουλάπια της Επιτροπής Τοπωνυμιών, η οποία με διάφορα γραφειοκρατικά και όχι μόνο προσχήματα*, στην πραγματικότητα έχει εγκαταλείψει στις ελληνικές καλένδες το ιστορικά δίκαιο αίτημα για αποκατάσταση των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση.

Απορούμε και λυπούμαστε για την ανεξήγητη αυτή τακτική της Επιτροπής Τοπωνυμιών, που δίχως να εξετάζει τη βασιμότητα ή μη του αιτήματός μας, αδιαφορεί εμφαντικά.

Για εμάς η υπόθεση δεν έχει κλείσει. Και ούτε πρέπει να κλείσει παραμένουσα εσαεί εκκρεμής. Ακόμη και το μέλλον έχει ιστορική και αξιακή μνήμη.

* Αλληπάλληλες αξιώσεις για την κάθε τόσο «επανεπικαιροποίηση» των ομόφωνων αποφάσεων των πιο πάνω Αυτοδιοικητικών Συμβουλίων. Και όλο πάλι από την αρχή.

Παναγιώτη Γ. Λαμπρινού Ο καιρός στα χωριά μας

Ιούλιος

Καύσωνας για πολλές ημέρες.

25: Βροχήγια μισή ώρα μετά από καιρό.

Αύγουστος

21: Είκοσι λεπτά μπόρα.

27: Μισή ώρα βροχή.

Σεπτέμβριος

1: Βροχή τριάντα πέντε λεπτά.

4: Βροχή από τις 3.00 μέχρι τις 6.00.

10: Βροχές.

Οκτώβριος

Ξερικός μήνας με ζέστες.

Νοέμβριος

12 με15: Βροχές.

16: Έπεσε το πρώτο χιόνι· πασπάλα στον Ταύγετο.

20 με 23: Βροχές.

25 με 26: Πρώτοι παγετοί.

30: Βροχές και αρκετά χιόνια στον Ταύγετο.

Άννας Ιππιώτου - Μαστακούρη Η μόδα στο σχολείο

Ποιος είπε ότι η μόδα είναι μόνο στις πασαρέλες και στα ατελιέ; Ήταν και θα είναι και στο σχολείο. Εγώ μιλώ για τα δικά μου παιδικά και εφηβικά χρόνια, την περίοδο 1974-1986. Όσο είμαστε στο Δημοτικό, είχαμε την ποδίτσα μας την ανοιχτόχρωμη μπλε, με το άσπρο γιακαδάκι και την μπλε κορδέλα στα μαλλιά. Μπλε τις καθημερινές, άσπρη στις γιορτές, στην εκκλησία και στις σχολικές γιορτές. Τον χειμώνα βέβαια φορούσαμε μέσα από την ποδίτσα ζιβάγκο, πουλοβεράκι και τσόχινο ή κοτλέ παντελονάκι, κορίτσια και αγόρια. Στα κορίτσια όμως ήταν ζεστά, αλλά όχι ομοιόμορφα. Έτσι, η κυρία Ποτούλα η Λιατσοπούλου πήρε την απόφαση και ... τέλος τα παντελόνια για τα κορίτσια. Σε αυτήν την απόφαση συμφώνησαν και η κυρία Μαρία και ο διευθυντής ο κύριος Πρόκος. Τα λιγά ποδαράκια μας έτρεμαν με τις μακριές μάλλινες καλτσούλες.... Όταν έβρεχε, φορούσαμε τα μακριά κίτρινα αδιάβροχα, με κουκούλα, μανίκια και μακριά μέχρι τα πέλματα. Άλλα δεν είχαν μανίκια και ήταν ριχτά και κάλυπταν όλο το σώμα και την σάκα στην πλάτη. Ακόμα για να μας κρατάει ζεστούς, πάνω από την πόδια, φορούσαμε πολύχρωμες πλεκτές καζάκες. Τα παπούτσια μας τον χειμώνα ήταν σουέτ ή δερμάτινα μποτάκια με κρεπ κίτρινο λάστιχο από κάτω. Την άνοιξη φορούσαμε τα πέδιλα, σε διάφορα χρώματα. Τις Κυριακές και τις γιορτές μαύρα λουστρίνια με άσπρες μακριές δαντελωτές κάλτσες.

Στο Γυμνάσιο και το Λύκειο φορούσαμε μόνο δύο χρονιές την σκούρα μπλε πόδια, γιατί το 1982 καταργήθηκε. Οι γονείς έβαζαν γερά το χέρι στην τσέπη, για να μας αγοράζουν ό,τι ποιο μοδάτο και ό,τι φοριόταν στα σχολεία σύμφωνα με την μόδα. Η ποδίτσα έκρυβε πολλά.... Το μπλε σκούρο αντιανεμικό, λεπτό μπουφανάκι με τις δύο κάθετες άσπρες γραμμές στα μανίκια, έκανε την εμφάνισή του. Όλες και όλοι το φορέσαμε.... και ας ξεπαγιάζαμε από το κρύο. Επίσης, και οι κολεγιακές γκρι μπλουζες για πιο σπορ ντύσιμο. Τώρα λέγονται φούτερ!! Για το κρύο, φορέσαμε πάνω από την σκούρα ποδιά, τα πλεκτά γκρενά γιλέκα, μακριά μέχρι την μέση και λίγο παρακάτω. Ασορτί φορέσαμε τα γκρενά (βουσσινί) μποτάκια και πιο μακριές μπότες. Όλα τα κοριτσόπουλα με βουσσινί μπότες!! Αργότερα το χρώμα στις μπότες άλλαξε και ήταν της μόδας το λευκό. Σαν Κρητικοπούλες είμαστε όλες με τα λευκά μποτάκια. Αυτά φορέθηκαν πολύ με τα ψηλόμεσα τζιν και κοτλέ παντελόνια, τα μπάνκι. Το πανωφόρι μας για πολλά χρόνια ήταν το μοντγκόμερι σε διάφορα χρώματα και επίσης τα τζιν μπουφάν, σε κορίτσια και αγόρια. Τα ζακάρ πουλόβερ ήταν πολύχρωμα, ζεστά και τα συνδυάζαμε με κοτλέ παντελόνια, κοτλέ κοντές φούστες και τα χρωματιστά καλσόν. Γκρενά μποτάκι, γκρενά καλσόν, κόκκινα σχέδια το ζακάρ, κόκκινο και το καλσόν. Τα πουλόβερ αλλάζουν και έρχονται τα ριγέ. Φαρδιές ρίγες, λεπτές ρίγες, ασπρόμαυρες ρίγες, χρωματιστές ρίγες. Φορέθηκαν πολύ με τζιν φούστες κάτω από το γόνατο, με σκίσιμο πίσω ή λιγότερο μπροστά, με τζιν παντελόνι

στενό, που έμπαινε μέσα στα κόκκινα λαστιχένια γαλοτσάκια που ήταν πολύ τάση για αρκετό διάστημα.

Οι σκωτσέζικες φούστες, καρό, ριγέ, μονόχρωμες, με κρόσσια, χωρίς κρόσσια, πολύχρωμες. Στην μπροστινή πλευρά και λίγο πιο αριστερά δίπλωνε η φούστα και στερεωνόταν με την χρυσή μεγάλη παραμάνα, είχε και φερμουάρ πίσω και η παραμάνα πολλές φορές ήταν για ομορφιά· πότε χρυσή, πότε σκαλιστή, πότε καμπυλωτή, πότε ασημένια. Την συνδυάζαμε με τα μονόχρωμα πλεκτά ζιβάγκο, χρωματιστό καλσόν και το ανάλογο μπουτάκι, άσπρο, γκρενά ή κόκκινα γαλοτσάκια. Φόρμες και αθλητικά παπούτσια φορούσαμε μόνο στην γυμναστική. Αλλάζαμε στην αίθουσα και τα μεταφέραμε στο σακίδιο μας ή σε πλαστική μπλε σακούλα. Κορίτσια και αγόρια περισσότερο φορούσαμε τον χειμώνα τα Diadora, αθλητικά μπουτάκια με τζιν παντελόνια. Την άνοιξη ελβιέλες ή τάιγκερ κοφτά. Στα αγόρια η μόδα ήταν ίδια για πολλά χρόνια. Τζιν και κοτλέ, πουλοβεράκι με μικρό φερμουάρ στο στήθος, μπουφάν μπόμπερ κοντό με φαρδύ λάστιχο, φάσα στην μέση, αδιάβροχο και με επένδυση. Αν ήταν τυχερός κάποιος και είχε συγγενείς στην Αμερική, τότε θα φορούσε κόκκινο ή μπλε καρό μάλλινο πουκάμισο ή χοντρό πανωφόρι καρό σαν το πουκάμισο, με επένδυση άσπρη γούνα από μέσα.

Τα μαλλιά μας δεν τα βάφαμε, ούτε κάναμε περμανάντ. Μόνο, όταν τελειώσαμε το λύκειο και μετά φόβου Θεού!!! Τα κουρεύαμε ντεγκραντέ ή φιλαριστά μέχρι τον ώμο και την πλάτη. Στο δημοτικό όλα τα κορίτσια είχαμε μακριά μαλλιά με χωρίστρα στην μέση, που διέσχιζε όλο το κεφάλι. Δύο χοντρές πλεξίδες που ενώνονται στην κάτω μεριά ή μια χοντρή πλεξίδα που ξεκινούσε από ψηλά. Αλογοουρά ή δύο κοτσίδες. Μόνο την Κυριακή στην εκκλησία τα αφήναμε ελεύθερα, φρεσκολουσμένα και σκαλωπά!!

Ακόμα η μόδα στις ομπρέλες ήρθε από ομογενείς της Αμερικής και μετά τις πωλούσαν σε όλη την Ελλάδα. Διαφανείς και καμπυλωτές, έμπαινες μέσα και σε προστάτευε μέχρι την κοιλιά. Ό,τι καλύτερο αυτές οι ομπρέλες!!

Αυτή ήταν η μόδα των παιδικών μας χρόνων. Τύφλα νά 'χουν τα φιγουρίνια!!!!

Συνδρομές

Για τη συνέχιση της έκδοσης της Φάριδος: Ηλιάνα Περγίγκα 50€, Αικατερίνη Κριτσιμιλιού 30€, Ασπασία Παναγάκου 50€, Αδερφές Τεκόση 20€, Δημήτριος Αμοιρίδης 20€, Κασσιανή Ηλιοπούλου 20€, Βούλα Ρουσάκου 10€, Ζηνοβία Προκοπίδου 10€, Νέλλη Σακελλαριάδου 35€, Νικόλαος Κ. Μανδραπήλιας 50€, Παναγιώτης Καλότυχος 40€, Στράτης Κ. Συκιώτης 30€, Λυδία Μαλαταρα 50€, Χρήστος Τσατσαρώνης 50€, Κωνσταντίνος Λιακόπουλος (σύζυγος Βενετίας Λιντζέρη) 50€, Ευάγγελος Γεωργίου 35€, Σταυρούλα Ρηγάκου 50€, Δημήτριος Π. Φραγκής 50€, Παναγιώτης Π. Φραγκής 100€, Χρήστος Γ. Φεγγαράς 20€, Γεωργία Αλευρά 50€, Γεωργία Παπαδάκου 30€, Πάτρα Καπετανάκου 20€, Γεώργιος Λάτσης 30€, Θανάσης Μιχαλάκος 20€, Γεώργιος Μούτουλας 20€, Δημήτρης Κατσουλάκος 35€, Γεώργιος Θ. Καλκάνης 35€, Θεοφάνης Γ. Καλκάνης 35€.

Ευστρατίου Χρ. Καπότη
Τα επαναληπτικά όπλα Stergian του 1910-1916

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία και καταλόγους αλλά και σχετικά αμερικάνικα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, υπάρχουν πολεμικά όπλα του 1910 και 1916, που ονομάζονται Stergian Guns από το όνομα του συμπατριώτη μας μετανάστη στις Ηνωμένες Πολιτείες Δημητρίου Γεωργ. Στεργιανόπουλου.

Πρόκειται για τα Stergian Guns, που το πρώτο -του 1910- μετά από τροποποιήσεις του εικονιζόμενου δημοφιλούς τότε τουφεκίου με κινητό ουραίο του αμερικανικού στρατού M1903 Springfield, μετατράπηκε από επαναληπτικό όπλο πέντε φυσιγγίων (με γεμιστήρα τύπου clipmagazine) σε επαναληπτικό όπλο δέκα φυσιγγίων (με περιστροφικό γεμιστήρα τύπου Savage arms).

Το δεύτερο -του 1916- το Stergian Sporting Rifle είχε χωρητικότητα και δυνατότητα επαναληπτικής ρίψης δεκαέξι φυσιγγίων. Ουσιαστικά οι τροποποιήσεις στόχευαν στη βελτιστοποίηση του συστήματος γεμίσματος, πυροδότησης και απόρριψης του φυσιγγίου με κινητό ουραίο (bolt-action) και ταυτόχρονα την αύξηση της χωρητικότητας του όπλου.

Η ευρεσιτεχνία των δύο τύπων των Stergian Guns κατοχυρώθηκε με σχετικά διπλώματα (κατά τα έτη 1912 και 1916, αντίστοιχα), που εικονίζονται εν μέρει παρακάτω. Σε αυτά αναφέρονται και σχετικές λεπτομέρειες με σχεδιαγράμματα του περιστροφικού γεμιστήρα. Το Stergian Gun, παρακάμπτοντας το κινητό ουραίο, διέθετε στο κάτω μέρος του ειδική λαβή και ως στρατιωτικό όπλο υποδοχή για ξιφολόγχη. Επιβεβαιωμένα, κατασκευάστηκαν τουλάχιστον δύο πολεμικά λειτουργικά πρωτότυπα που δοκιμάστηκαν από τον γαλλικό (1916) και

αμερικάνικο στρατό (1917) με επιτυχία και αξιόλογες κριτικές. Τελικά όμως δεν υπήρξε μαζική παραγωγή του όπλου.

UNITED STATES PATENT OFFICE.

DEMETRIOS STERGIANOPULOS, OF NEW YORK, N. Y.

REPEATING RIFLE.

999,271.

Specification of Letters Patent. Patented Aug. 1, 1911.

Application filed August 9, 1910. Serial No. 576,423.

To all whom it may concern:

Be it known that I, DEMETRIOS STERGIANOPULOS, a subject of the Kingdom of Greece, residing at 765 Courtland avenue, New York city, New York, have invented certain new and useful Improvements in Repeating Rifles, of which the following is a clear, full, and exact description.

The object of this invention is to improve the construction of repeating rifles of that class in which the cartridges are held in a rotary magazine within the gun stock, where

4 is a vertical central sectional side elevation showing the magazine, and is taken on line 4—4, Fig. 2. Fig. 5 is a sectional view taken on line 5—5 Fig. 4, showing the construction of the bottom closing member of the magazine. Fig. 6 is a section taken on line 6—6 Fig. 4, facing the heel of the gun. Fig. 7 is a section taken on line 7—7 Fig. 1. Fig. 8 is a view similar to Fig. 6, but showing the cartridges as they are being inserted into the magazine. Fig. 9 is a detailed view showing the clip in end view and a cartridge

UNITED STATES PATENT OFFICE.

DEMETRIOS STERGIANOPULOS, OF WILMINGTON, DELAWARE.

SMALL FIREARM.

1,166,557.

Specification of Letters Patent. Patented Jan. 4, 1916.

Application filed May 21, 1915. Serial No. 29,476.

To all whom it may concern:

Be it known that I, DEMETRIOS STERGIANOPULOS, a subject of the Kingdom of Greece, residing at the city of Wilmington, in the State of Delaware, have invented certain new and useful Improvements in Small Firearms, of which the following is a clear, full, and exact description.

This invention relates to improvements in small fire-arms and has for its object to provide protective means at the muzzle end of the weapon.

vide the guards with relatively large orifices 6 tapered inwardly to a knife-edge for the purpose of permitting ample light to reach the sight.

The rifle here shown is provided with a bayonet 7 which may be detachably secured to the stock of the rifle in any desired manner. In the present instance, the bayonet is provided with a shield plate 8 which has a pin 9 projecting from it, for entering a corresponding socket in the end of the rifle, as shown in Fig. 2. The handle 10 of the bayonet is provided with an inverted T

Τα επόμενα χρόνια ο Στεργιανόπουλος ίδρυσε δική του εταιρεία όπλων με έδρα το Σικάγο, την Stergian Repeating Arms Company. Την περίοδο αυτή κυκλοφόρησε και μια μη στρατιωτική εκδοχή του όπλου του.

Ήταν αναμφίβολα ένας ιδιοφυής εφευρέτης μηχανικός που καταξιώθηκε να δει τις δημιουργίες του λειτουργικές, με επιτυχείς εφαρμογές τους από τον Γαλλικό και Αμερικανικό στρατό, αλλά και να τιμηθεί με διπλώματα ευρεσιτεχνίας στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Τάσου Κων. Φραγκή
Στιγμές απ' το παζάρι της Παρασκευής
και ο μπαρμπα-Πανάγος (δεύτερο μέρος)

Εκείνη την Παρασκευή του Οκτώβρη του '63 η αγορά έχει γεμίσει. Τα τραπέζια των καφενείων έχουν εξαντληθεί και στους γύρω δρόμους κάποιοι ψάχνουν κάπου να καθίσουν. Μάταια. Η εικόνα θυμίζει Μεγάλη Παρασκευή μεσημέρι που στο χωριό μοιάζει με πρόωρη Ανάσταση. Αλλά τώρα δεν είναι Πάσχα. Την Κυριακή που έρχεται έχουμε εκλογές και απ' άκρη σ' άκρη κυκλοφορούν ετεροδημότες και πολιτευτές με τους παραστάτες τους για τις επαφές με τους ψηφοφόρους, πολλοί απ' τους οποίους είναι από τα γύρω χωριά. Φρεσκάρισμα της εσχάτης στιγμής. Α... είναι και οι πωλητές στο παζάρι. Ξελαρυγγιασμένοι, με σταυρωμένα χέρια και τηνπραμάτεια τους ασάλευτη θα μάθουν ότι οι εκλογές στην πατρίδα μας είναι μεγάλη γιορτή.

Η πλατεία του Ξηροκαμπίου με το παζάρι τη Μεγάλη Παρασκευή του 1966, όταν υπήρχε ένα μόνο πλατάνι και το περίπτερο σε λειτουργία.

Η φωτογραφία τραβήχτηκε από την ταρατσα του σπιτιού του Ηλία Καπετανάκου, νότια της πλατείας.

Οι ετεροδημότες, κυρίως εσωτερικοί μετανάστες, έχουν μια γλυκιά ευκαιρία για έναν τριήμερο νόστο. Αυτοί από τα γύρω χωριά έρχονται από δυο-τρεις εισόδους. Από τη νότια είσοδο έρχονται κυρίως από τους Γοράνους, Ποταμιά,

Πολοβίτσα, Λιαντίνα και Καμίνια. Παλουκώνουν τα ζώα τους στη βόρεια όχθη της Ρασίνας και κάτω από τα Μυλοβάγενα του Στρατήγη με κάμποσο κριθάρι στον ντορβά ή στην πλατεία όπου χτίστηκε αργότερα το Κοινοτικό κτήριο. Οι υπόλοιπες είσοδοι ήταν στην Εκκλησία η μία και η άλλη στα Αλειφεραίικα.

Ήταν λοιπόν όλοι στη λαοσύναξη της πλατείας; Όχι όλοι! Έλειπε ο μπαρμπα-Πανάγος για δουλειές, που δεν ήταν στο χέρι του να τις ακυρώσει. Περίμενε κάμποσα πακέτα, δέματα και κασελάκια με παραγγελίες από τους προμηθευτές του και δεν έφυγε καθόλου από το μαγαζί. Είχε μαζί του και τους δυο αχθοφόρους του χωριού, τον Παύλο και τον Θύμιο. Δυο καλόκαρδους χαμάληδες, που τους αγαπούσαν όλοι γιατί ήταν πάντα πρόθυμοι, ομιλητικοί με όλους και δεν βαρυγγωμούσαν ποτέ. Από τη ράχη τους είχαν περάσει όσα χρήσιμα, κομψά, αλλά και πολλές φορές ασήκωτα εμπορεύματα, που κάνουν των άλλων τη ζωή όμορφη κι εύκολη.

Ο μπαρμπα-Πανάγος ήθελε να τελειώσει η δουλειά πριν από το δείλι γιατί εκείνη την ώρα δειλιάζουν οι ράχες τους και τρέμουν τα πόδια τους. Τότε είναι και η ώρα για το γενναίο κέρασμα. Ο μπαρμπα-Πανάγος τους ξέρει σαν την παλάμη του. Τόσα χρόνια τους διαβάζει στην πιάτσα άλλωστε. Έτσι η κυρά του έχει έτοιμη μια ρέγκα τροφαντή, καπνιστή σε κομμάτια, αρκετές κορακολιές, ένα κιλό κοκκινέλι και μισή φρατζόλα άσπρο ψωμί φρέσκο. Όλα στο τραπέζι με τις τρεις καρέκλες στο βάθος του μαγαζιού τυλιγμένο στο μισοσκόταδο καθώς σπεύδει το σούρποπο.

Ανωνύμου

Το γιοφύρι του Ξεροκαμπιού

Στο Ξεροκάμπι της Σπάρτης εφέρνηνε νερό από αλαργινό μέρος που λεγότανε Ανάκωλο κ', επειδή ήτανε βράχια, το εφέρνηνε σκαλιστό για να περάσουνε τ' αυλάκι. Εκεί που το κοντέψανε να ντο φέρουνε 'ς το χωργιό, απαντήσανε μαστόρους κ' εφτειάνανε γιοφύρι χωρίς λάσπη. Ερώτησανε εκείνοι που κάνανε τ' αυλάκι, αν κοντεύουν να ντο κιώσουν το γιοφύρι, κ' εκείνοι είπανε «αν θέλη ο Θεός, θα ντο φτειάσουμε». Κ' είπανε οι γιοφυράδες «σεις κοντεύετε να ντο φέρετε το νερό;» κ' είπανε «ήθελε, δεν ήθελ' ο Θεός, εμείς το φέραμε το νερό». Κ' ήντουσαν καθισμένοι να φάνε κι, άμα είπανε το λόγο, εχάλασε τ' αυλάκι κ' έγινε βράχος, όπως ήτανε πρώτα, κ' εθυμώσανε αυτοί κι επατάξανε τημ πίτα το ψωμί στο βράχο κ' εκόλλησε και φαίνεται ως τα σήμερα εκεί.

Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Λαογραφία 5 (1915) 202-203. Ο καταγραφέας της παράδοσης αυτής είναι άγνωστος. Το κατέγραψε, όπως σημειώνεται στον ως άνω τόμο, «κατά την διήγησιν γραίας εκ Καστρίου της Κυνουρίας» της Αρκαδίας.

Της αγοράς

Εγκυκλοπαιδικά Λεξικά στο Φαρμακείο

Στο παλιό φαρμακείο του χωριού σύχναζαν –μέχρι και πριν από πενήντα χρόνια– μαθητές/τριες για να βρίσκουν πληροφορίες, όταν έπρεπε να γράψουν εργασίες για το σχολείο από τα εγκυκλοπαιδικά λεξικά του Ηλίου και του Ελευθερουδάκη που υπήρχαν εκεί. Πολύ αργότερα η Βερόνικα, η αγαπημένη μας παλιά συμμαθήτρια και συχνή αναγνώστρια των λεξικών, έλεγε ότι, όταν ανέφερε σε κάποια θεία της ότι θα πάει ξανά, όπως κάθε απόγευμα, στο φαρμακείο (προφανώς για αναζήτηση στα λεξικά), η θεία την ρώτησε: «τι πόνος πια είναι αυτός που δεν περνάει τόσες μέρες;»...

... η γιαγιά Πιπέρω

Σε κοντινό χωριό του Ταυγέτου, πριν αρκετά χρόνια, κατά τη βάπτιση ενός κοριτσιού, ο νονός ανήγγειλε το όνομά της: «Παναγιώτα». Αναστάτωση στους παρόντες συγγενείς –μια και το όνομα της γιαγιάς ήταν άλλο– και κυρίως στον πατέρα του κοριτσιού, που ζήτησε από τον νονό τον λόγο της αλλαγής. Απειλήθηκε επεισόδιο. Όμως τότε παρενέβη η γιαγιά: «Ήσυχα. Εγώ του ζήτησα χθες αργά το βράδυ την αλλαγή. Υπέφερα με το όνομα που έχω όλη μου τη ζωή. Δεν μπορώ να το μεταφέρω και στην εγγονή μου και να υποφέρει και αυτή...». Την καλή γιαγιά την έλεγαν «Πιπέρω!».

Ο αγοραίος

Στο γήπεδο (1)

Η ομάδα είχε χάσει με ένα άδικο πέναλτι και οι παίκτες ήταν σε αναβρασμό. Στα αποδυτήρια παίκτης της ομάδας μας, που μιλούσε για αρκετή ώρα με τον διαιτητή, λέει στους συμπαίκτες του: «Τον έβρισα τον πούστη. Του είπα και τι δεν του είπα. Μέχρι ψυχρό Αγγλοάξονα τον είπα!» Και φυσικά εννοούσε ... Αγγλοσάξονα.

Στο γήπεδο (2)

Δεκαετία του 60. Είχαμε βρεθεί στο χάνι του Λυκοπανάγου ύστερα από έναν πρωινό αγώνα με την ομάδα του Δαφνίου. Ήταν μεσημέρι. Είμαστε κουρασμένοι και προπάντων πεινασμένοι. Το φορτηγό που μας είχε πάει δεν ήρθε να μας πάρει και αναγκαστήκαμε να γυρίσουμε με τα πόδια. Κανείς δεν είχε παραπάνω από 10 – 15 δραχμές. Αρχίσαμε να παραγγέλνουμε. Μια ομελέτα είπε ο πρώτος. Κι εγώ ομελέτα είπε ο δεύτερος. Κι εγώ είπε ο τρίτος. Πετάχτηκε έξαλλος ο ηλικιωμένος αρχηγός μας. «Τι ομελέτα και ομελέτα ρε. Αμερικανάκια είμαστε που θα φάμε ομελέτα;» Κι απευθυνόμενος στο Λυκοπανάγο: «Μπάρμπα-Πότη, φτιάξε μια μερίδα πατάτες με αυγά!!!»

Ι. Π. Κ.

Ευγενίας Σ. Σακελλαριάδη – Αναστασίας Σ. Σακελλαριάδη
Σπύρος Δ. Σακελλαριάδης (1936-2024)

Τη Δευτέρα 10 Ιουνίου 2024 ο πολυαγαπημένος μας πατέρας Σπύρος Σακελλαριάδης του Δημητρίου έχασε τη μάχη με τον καρκίνο, σε ηλικία 88 χρόνων.

Μέχρι την τελευταία στιγμή ήταν μαζί με τους δικούς του αγαπημένους ανθρώπους, τη σύζυγο, τα παιδιά και τα εγγόνια του, για να του δίνουν αγάπη και στήριξη.

Ο Σπύρος Σακελλαριάδης ήταν ένας άνθρωπος με έντονη προσωπικότητα, σταθερές αξίες, ακλόνητες απόψεις, πολυπράγμων, με πλείστα ενδιαφέροντα. Αυτό όμως που τον χαρακτήριζε ήταν το νοιάξιμο και η αγάπη για τους ανθρώπους γύρω του. Μια ζωή αφιερωμένη στο να εξασφαλίσει τα παιδιά του και να στηρίξει όποιον τον είχε ανάγκη. Ήταν επιστήμονας με όραμα, καθηγητής γεωπόνος - εδαφολόγος με βάθος γνώσεων για το αντικείμενό του, μέντορας για τους φοιτητές του που τον θυμούνταν χρόνια μετά είτε συνέχιζαν την καριέρα τους στην Κρήτη είτε στην Κύπρο και την Αμερική.

Αυτή του η αγάπη για τη γη τον τράβηξε στην πατρογονική γη της Λακωνίας, στο όμορφο Ξηροκάμπι, με τις χρυσοπράσινες ελιές και τις μυρωδάτες πορτοκαλιές, όταν ολοκλήρωσε τις σπουδές του. Η καρδιά του ήταν πάντα στο "Χωριό" ακόμη κι αν έχτισε τη ζωή του στη Θεσσαλονίκη.

Ο Σπύρος Σακελλαριάδης γεννήθηκε στις 22 Ιουνίου 1936 στην Τρίπολη Αρκαδίας, όπου ήταν μετατεθειμένος ο πατέρας του, Δημήτριος Σακελλαριάδης, στρατιωτικός γιατρός. Η οικογένεια μετακόμισε στο Ξηροκάμπι, στο πατρογονικό σπίτι, με τον παππού και τη γιαγιά, με την κήρυξη του πολέμου. Μετά τη δολοφονία του πατέρα τους στη Βασιλική του Ταυγέτου το 1943, εγκαταστάθηκαν στην Αθήνα, στο Περιστερί, κοντά στην οικογένεια της μητέρας του, Ευγενίας Μαντέλη.

Στο Περιστερί ολοκλήρωσε τις γυμνασιακές του σπουδές, στο 11ο Γυμνάσιο Αθηνών. Τον Σεπτέμβριο του 1955 εγγράφηκε κατόπιν εξετάσεων στη Γεωπονική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και φιλοξενήθηκε στη ΧΑΝΘ, που φιλοξενούσε στην εστία της φοιτητές από όλες τις πόλεις της Ελλάδος (100 κλίνες), τα δύσκολα εκείνα μεταπολεμικά χρόνια.

Το καλοκαίρι του 1958, παράλληλα με τις σπουδές του, υπέβαλε αίτηση στο Υπουργείο Γεωργίας, και προσελήφθει ως Τομεάρχης για την καταπολέμηση του δάκου της ελιάς κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Ανέλαβε τον τομέα των Κροκεών,

Λακωνίας, που περιελάμβανε τα χωριά Δαφνί, Στεφανιά, Λάγιο, Χάνια και Βασιλάκι.

Με την ολοκλήρωση των σπουδών του μετέβη στην Αθήνα, όπου και συνέχισε να εργάζεται στη Δακκοτονία στο Υπουργείο Γεωργίας μέχρι τη στιγμή που διορίστηκε βοηθός, τον Ιούλιο του 1961, στο εργαστήριο Εδαφολογίας της Γεωπονικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, υπό τη διεύθυνση του καθηγητή κ. Κωνσταντίνου Αλεξιάδη.

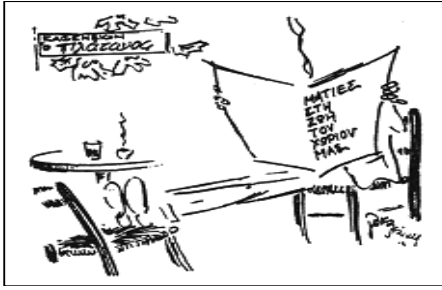
Τον Σεπτέμβριο του 1963, με υποτροφία της Κυβέρνησης του Βελγίου, τοποθετήθηκε στο Γεωργικό Ινστιτούτο της Γάνδης, και φοίτησε στο Πανεπιστήμιο της Γάνδης, όπου και έλαβε το Master of Science Εδαφολογίας. Με την επιστροφή του στο εργαστήριο της Εδαφολογίας στη Θεσσαλονίκη, στο οποίο εργάστηκε πλέον ως επιμελητής, ολοκλήρωσε τη διδακτορική του διατριβή στην Εφαρμοσμένη Εδαφολογία το 1968.

Το διάστημα αυτό γνώρισε και τη μελλοντική του σύζυγό, Ελένη Χαραλαμπάκη του Γεωργίου, επίσης βοηθό στη Γεωπονική Σχολή, με την οποία απέκτησε 2 κόρες, την Ευγενία και την Αναστασία. Από το 1968 συνέχισαν και οι δυο τις σπουδές τους στο Πανεπιστήμιο της California στο Davis, των Ηνωμένων Πολιτειών, όπου εκείνη έλαβε το πτυχίο Master (με υποτροφία από το NATO), κι εκείνος, εργαζόμενος παράλληλα, το πτυχίο PhD.

Επέστρεψε στην Ελλάδα το Δεκέμβριο του 1974 και στη θέση του στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Εκλέχθηκε μέλος της συγκλήτου και συνέχισε την έρευνα στο πεδίο του, την Εδαφολογία. Το καλοκαίρι του 1987 εκλέχθηκε καθηγητής του τμήματος Εδαφολογίας όπου συνέχισε αφοσιωμένος το ερευνητικό του έργο και την εξέλιξη της Σχολής της Γεωπονίας. Ήταν πάντα αυστηρός αλλά δίκαιος με όλους. Δημιούργησε το μάθημα της "Μικροβιολογίας Εδάφους" και τα τελευταία χρόνια αφοσιώθηκε στην προώθηση της Αειφορικής Γεωργίας, ένα πρωτοπόρο και σύγχρονο πρόγραμμα βιολογικής γεωργίας. Επιπλέον, με ένα πρωτοπόρο σχέδιο Master Plan σε συνεργασία με την Αρχιτεκτονική Σχολή, επιχείρησε τη μεταφορά της Γεωπονικής Σχολής και των 7 τομέων της, σε ξεχωριστά και σύγχρονα κτίρια στη Γεωργική Σχολή. Το έργο πνοής ξεκίνησε αλλά με μεγάλη του απογοήτευση δεν προχώρησε μετά την συνταξιοδότησή του.

Επίσης έλαβε μέρος σε επιτροπές της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συνεργάστηκε με συναδέλφους από το εξωτερικό.

Η απουσία του έχει αφήσει ένα δυσαναπλήρωτο κενό στη ζωή και την καρδιά μας.

Τα νέα μας

Εηροκάμπι

Γεννήσεις: Το ζεύγος Ματθαίου Παπαμικαήλ του Μιχαήλ και Δημήτρως Κουρνιαώτου του Ηλία απέκτησαν αγόρι. Το ζεύγος Δημητρίου Αποστολάκου του Ηλία και Αικατερίνης Σαμαρτζή του Δημητρίου απέκτησε κορίτσι. Το ζεύγος Chistopher John Dollar του David και Χριστίνας Αποστολάκου του Ιωάννη απέκτησε κορίτσι.

Γάμος: Η Αναστασία Κουζινόγλου του Μιχαήλ παντρεύτηκε τον Δημήτριο Δημακάκο του Γεωργίου.

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Ελευθερία Παυλύννη του Λεωνίδα ετών 81, Γεώργιος Σωμής του Ευαγγέλου ετών 87, Κωνσταντίνος Μαρτσούκος του Γεωργίου ετών 83, Σοφία Ρηγάκου του Δημητρίου ετών 86, Ελένη Παρήγορη του Παναγιώτη ετών 98 (Αθήνα), Δημήτριος Αμοιρίδης του Χρήστου ετών 90 (Αυστραλία).

Παλαιοπαναγιά

Γέννηση: Το ζεύγος Στέφανου Κουμουτσίδη του Δημητρίου και η Ειρήνης Πάσχου του Βασιλείου απέκτησε δίδυμα (αγόρια).

Γάμοι: Η Ευαγγελία Μυλωνά του Παναγιώτη παντρεύτηκε τον Ιωάννη Κόλλια του Γεωργίου. Η Σταυρούλα Τζανέτου του Αναστασίου παντρεύτηκε τον Γεώργιο Τζαβέλλα - Καντάρη του Λουκά. Η Μαρία Στυλιανοπούλου του Στυλιανού παντρεύτηκε τον Παντελή Λάμπρο του Χρήστου.

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Πέταρ Πίλεβ του Γιουρντάνοφ ετών 61, Καλλιόπη Τόμπρου του Αναστασίου ετών 88.

Ανώγεια

Γάμος: Η Αλεξάνδρα Τζορά του Αριάν παντρεύτηκε τον Άγγελο Σταθάκο του Παναγιώτη.

Θάνατος: Απεβίωσε η Σταυρούλα Λαμπράκου του Ευαγγέλου ετών 102.

Λευκόχωμα

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Αναστασία Κουντούρη του Γεωργίου ετών 91, Σαράντος Περδικούλιας του Περικλή ετών 86, Δημήτριος Μπέκελης του Θεοδώρου ετών 62.

Ποταμιά

Γάμος: Η Χριστίνα Γιάννακα του Αναστασίου παντρεύτηκε Σταύρο Ηλιόπουλο του Γεωργίου.

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Παναγιώτης Πολυμενάκος του Ιωάννη ετών 60, Γεώργιος Ηλιόπουλος του Χρήστου ετών 80, Βασίλειος Νικολακάκος του Νικολάου ετών 88.

Καμίνια

Θάνατος: Απεβίωσε ο Βασίλειος Πλλάγος του Γεωργίου ετών 86.

Γοράνοι

Θάνατοι: Απεβίωσαν οι: Μαρία Τσάμπιρα του Σταύρου ετών 84, Παναγιώτα Διαμαντάκου του Ευαγγέλου ετών 86.

Κουρτσούνα

Θάνατος: Απεβίωσε η Γεωργία Γάββαρη του Γεωργίου ετών 97.

Άρνα

Θάνατος: Απεβίωσε ο Παναγιώτης Λιούνης του Μενελάου ετών 70.

Βιβή Ξ. Κωτσιοτοπούλου